

Universitätsbibliothek Paderborn

Johannis Trithemii Spanheimensis Primo, Deinde D. Iacobi Maioris Apvd Herbipolin Abbatis, viri suo aeuo doctiss. ... Partis Opera Historica, Qvotqvot hactenus reperiri potuerunt, omnia

Partim E Vetvstis Fvgientibusque editionibus reuocata, & ad fidem
Archetyporum castigata; partim ex manuscriptis nunc primùm edita ;
Qvorvm Catalogvm Aversa pagina exhibet

Iohannis Trithemii Spanheimensis Primo, Deinde D. Iacobi Maioris Apvd
Herbipolin Abbatis, viri suo æuo doctissimi Secvndæ Partis Chronica
Insignia Dvo - I. Coenobii Hirsavgiensis, Diœcesis Spirensis: eius
foundationem & progressum ab Anno Christi DCCCXXX. vsque ad Annum
MCCCLXX. II. Coenobii ...

Trithemius, Johannes

Francofvrti, 1601

De Iohanne Trithemio, Abbate Hvivs Monasterii XXV. & de quibusdam
gestis pereum, variisque actis illius temporis; qui præfuit annis XXIII.
mensibus II. & diebus XIV. translatus Herbipolim.

urn:nbn:de:0128-1-17336

Trithem

Opera
Histori

Henricus
Prior depo-
nitur.

tissimus, regularis disciplinae obseruantiam summo studio manutenerere & ampliare conaretur, odium quorundam carnaliter sapientum incurrit, ad quoque instantiam Iohannes Kolnhausen Abbas noster (proh dolor) motus, cum de Prioratu, ad perpetuum iacturam monasticae disciplinae huius coenobij, deposuit; missumque ad Lobensfeld Wormatiensis dioecesis, in Confessorem monialium ordinauit, vbi non diu perseuerans ad Northheim monasterium suum in Saxoniam reuersus est. Habebat enim praefatus Dominus Iohannes Kolnhausen abbas noster, eo tempore tria coenobia monialium nostri ordinis commissa; scilicet Bibelis in dioecesi Argentinensi, Nuyvenburg & Lobensfeld in dioecesi Wormatiensi, quibus prouidere cogebatur. Post hunc non fuit Prior ad biennium, sed Interprior siue Praesidens per dictum abbatem institutus, Henricus molitoris de Gelnhausen, vnus ex primis reformatoibus de S. Iacobo huc missis, homo bonus & mansuetus, sed ad correctionem delinquentium nimis remissus, & propterea postea depositus fuit.

Henricus fit
Interprior.

MCCCCLXXXIII.

Wilhelmus
Ladranus
Hassiae mo-
ritur.

Anno Iohannis Kolnhausen abbatis nostri XIV. obiit Wilhelmus prouincialis Comes Hassiae, qui filiam Philippi vltimi Comitis de Katzenclenbogen habuit uxorem, cum qua Comitatum ipsum post obitum foceri cum maximo thesauro obtinuit, & comitatus Hassiae vsque in praesentem diem coniunxit.

Comitatus
Katzen-
boge in Has-
siae transla-
tus.

Eodem anno, XVII. die mensis Iulij, post obitum Reynhardi Abbatis, Dominus Iohannes de Kolnhausen huius monasterij Abbas XXIV. consensu & voluntate Domini Alberti Administratoris Ecclesiae Moguntinae, ad abbatiam monasterij sanctorum Marcellini & Petri in Selgenstat translatus est, conuentu huius coenobij id reclamante totisque viribus contradicente, sed nihil perficiente; nostramque abbatiam in manus Conuentus postea resignauit, XXVII. die mensis eiusdem, quae fuit dies Dominica post festum S. Iacobi proxima. Rexit autem praefatum monasterium Selgenstat annis ferme IX. postea senio & morbo grauatus Abbatiam etiam ibi resignauit, & xxx. mensibus superuiuens obiit; homo certe optimus, qui tam isti monasterio quam illi multa bona fecit.

Iohannes
Kolnhausen
translat-
us ad
Selgenstat.

DE IOHANNE TRITHEMIO, ABBATE HVIVS MONASTERII
XXV. & de quibusdam gestis per eum, variisque actis illius temporis, qui praefuit annis
XXIII. mensibus II. & diebus XIV. translatus
Herbipolim.

Forma ele-
ctionis fuit
copromissi.

POST translationem & resignationem Iohannis Kolnhausen abbatis huius monasterij ad Selgenstat; Henricus praesidens & fratres Capitulares pro electione noui pastoris diem mensis Iulij XXI. praefigentes, & per nuncios & literas interea vocauerunt a monasterio absentes, praemissoque triduo ieiunio & orationibus confuctis, Visitatoribus sibi ab ordine deputatis, Hermanno S. Iacobi prope Moguntiam, & Conrado S. Iohannis in Ringauia monasteriorum Abbatibus, ad praefixum terminum vocatis, & vna cum domino Iohanne Kolnhausen, quondam hic, tunc vero abbate in Selgenstat, comparentibus, negocium electionis in Dei nomine ipso die Felicis Papae & martyris, quae est IV. cal. Augusti, & fuit tertia feria post festum S. Iacobi, celebrandum inchoarunt. Igitur missa de Spiritu Sancto solenniter celebrata, conuenientes ad locum Capitularem fratres, viam compromissi (quae videbatur tutior) in electione seruandam susceperunt, compromittentes in duos Abbates, Hermannum S. Iacobi & Iohannem Selgenstatisensem, aetres de conuentu, Henricum de Gelnhausen Praesidentem, Iohannem de Donna Custodem, ac Iohannem de Dreyfa Magistrum donatorum: vt auditis in occulto votis singulorum coram Notario & testibus, illum in abbatem huius monasterij nomine totius conuentus eligerent, in quem maior & sanior pars sua vota direxisset. Scrutatis igitur votis omnium, maior & sanior pars Iohannem Trithemium in Abbatem elegit, qui VIII. menses & dies VII. post professionem suam duntaxat in ordine fuerat: erat omnibus professus in ordine junior, vtpote qui a tempore assumpti habitus noniorum anno I. mensibus III. & diebus VII. & non amplius vsque ad diem electionis suae in monasterio conuersatus fuerat. Igitur electione publicata omnes vnanimiter in eum consenserunt, & decreto electionis singuli manu propria subscripserunt. Electus itaque anno & die praescriptis, eodem anno in die assumptionis beatae Mariae semper virginis per Albertum Administratorem Ecclesiae Moguntinae in castro Steinheim confirmatus est, praesentibus ibidem Hermanno S. Iacobi, Iohanne in Selgenstat, & Melchiore in Schoinavven ordinis nostri Abbatibus, & alijs compluribus. Post haec eodem anno v. iduum Nouembris, quae fuit Dominica ante festum

Iohannis
Trithemius
fit abbas.

Confirma-
tur in die
assumptio-
nis Mariae.

manutenerē & ampliare co-
ad quoque instantiam iohann-
Prioratu, ad perpetuum iactu-
maque ad Lobensfeld Worm-
non diu persenerans ad Nott-
tenim praefatus Dominus lob-
bia monialium nostri ordinis
burg & Lobensfeld in diocesi
non fuit Prior ad biennium, sed
Henricus molitoris de Gela-
lis, homo bonus & manife-
, & propterea postea depoli-

Wilhelmus prouincialis Co-
nboogen habuit uxorem, cum
causam obtinuit, & comitatu

hardi Abbatis, Dominus ioh-
nsu & voluntate Domini Ab-
monasterij sanctorum Marce-
nobij id reclamante totique
patiam in manus Conuentus
dominica post festum S. Jaco-
annis ferme i x. postea sentio-
nibus superiuuens obijt, ho-
bona fecit.

VIVS MONASTERII
temporis, qui praefuit anni
at us

mausen abbatis huius mona-
stiales pro electione noui pa-
teras interea vocauerunt &
onibus confectis, Visitate-
untiam, & Conrado S. Ioh-
minum vocatis, & vna cum
ate in Selgenstare, compare-
ae & martyris, quae est i v. cal. 40
inchoarunt. Igitur missa de

Capitularem fratres, vitam
susceperunt, compromi-
Selgenstarensis, acris de
m de Donna Custodem, ac
oculto votis singulorum co-
erij nomine totius conuen-
tlet. Scrutatis igitur votis
obatem elegit, qui vii. mē-
nerat: erat omnibus profectus
uitiorum anno i. mensibus
in monasterio conuersus
onferunt, & decreto ele-
no & die praefcriptis, eodem
Albertum Administratorem
asentibus ibidem Hermannus
ordinis nostri Abbatibus, &
bris, quae fuit Dominica ante
festum

festum S. Martini, à Bertholdo episcopo Pariadensi, praefati domini Administratoris in Pontificalibus Vicario, munus benedictionis accepit in ecclesia S. Iacobi prope Moguntiam, astantibus sibi ex more pontificalibus indutis, Hermannus eiusdem loci, & Anselmo Lymburgensis coenobij, ordinis nostri Abbatibus, ab eo rogatis. Fuit autem iste Iohannes Trithemius patria Mosellanus, ex quadam villa Trittenheim, quae à Treuiri, in descensu Mosellae fluminis ad leuam, distat ferme i v. milliariibus, oriundus, parentibus honestis, mediocri fortunae, liberis tamen, natus patre Iohanne de Monte gentili, matre vero Elizabeth de Longouico nuncupata progenitus, quibus vini cultura vitae necessaria ministrabat. Cum autem puer esset vnus anni, pater defunctus est, matre ob amorem
10 infantis, ne tenellus iniurijs vitrici (vt fieri solet) exponeretur vidua per septennium permanente; quo tandem elapso, secundum duxit maritum, cum quo & alios liberos procreauit plures, qui tamen omnes, praeter vnum filium, in iuuentute obierunt. Iohannes vero, cum esset annorum xv. inuitis parentibus & cognatis omnibus, amore literarum tactus, & quadam visione mirabili de futura scientia quodammodo certificatus, literas furtiue discere cepit. Quod vbi vitrico innotuisset, duris cum verbis durioribusque verberibus aggreditur, & à proposito literario, quod habebat, trahere totis viribus conatur. Verum quanto illum plus prohibendo quotidie afflixit, tanto feruentiori desiderio literarum incendit. Noctibus enim (qua diebus, nisi festiuis, & id furtiue, non liebat) dormientibus cunctis domum exiens, ad vicinum quendam amicum, qui literis olim dederat operam, pergere consuevit, à quo puerilium institutionum rudimenta tempore breuissimo percepit, ita vt etiam praceptor ipse vehementer miratus diceret, se nunquam tam docile ingenium & memoriam viuaciorem in aliquo homine conspexisse: & hanc visionem quam habuit praesignauit, quam (eo reuelante) talem fuisse cognouimus. Ad vnus anni spatium ieiunijs & orationibus continuis duo quaedam maxima à Domino Deo cum maxima intentione postulauit, quorum alterum fuit scientia scripturarum, alterum nulli vnquam se manifestasse dixit. Ecce quadam nocte iuuenis claro habitu sibi dormienti astare visus est, qui habebat duas tabulas in manibus, quarum altera scripta literis, altera depicta quibusdam imaginibus fuit, qui dixit ad eum: *Elige ex his duabus tabulis vnā quam volueris*: Qui mox amore literarum, quas adhuc penitus illo tempore ignorabat, etiam dormiendo flagrans, eam tabulam quae scripta videbatur elegit. Cui iuuenis, qui apparuerat, dixit: *Ecce Deus orationes tuas exaudivit, dabitque tibi vtrumque quod postulasti, & quidem plus quam petere potuisti*. Altera mox die, nihil eo de visione cogitante, mirabili occasione data fuerunt principia literarum cupienti. Aliquando ergo in eadem villa operam dedit literis in occulto, quia publice metu parentum non audebat. Alphaberthum, orationem Dominicam, cum salutatione Angelica, Symbolum quoque Apostolorum, Confessionem altaris, benedictionemque cibi & potus in vii. diebus perfecte didicit ac memoria tenacissime commendauit. Sed & libros linguae Teutonicae post haec à semetipso legere perfectissime in vno mense assuevit. Videntes autem amici, & maxime sacerdotes, tantum ingenium iuuenis & amorem ad literas, patruo eius Petro de Monte gentili, viro maturo atque severo persuaferunt, quatenus quid sibi tam vehemens literarum cupiditas in eo praetenderet, experiretur. Consentit ille, & feruorem iuuenis (quia patruus) reclamante vitrico, in medium exhibuit, & iam deinceps patrimonij eius rationem habere cepit. Sed quot verbera, quot iniurias, quot contumelias iuuenis innocuus à vitrico sustinuit, quot imbres lachrymarum angustiarum effudit, priusquam iugum eius, omni seruitute crudelius, subterfugere potuerit. Euasit tandem domum non exeam, sicut Israelitica turba Aegyptum, & iter trium dierum amore literarum in deserto peregit; primum apud Treuirus, deinde in partibus inferioribus, ac postremo in oppido Heydelbergensi; & sic via trium dierum in terra aliena (sicut diximus) peracta, tandem se in praesenti coenobio Domino Deo in holocaustum perpetuum immolauit. Factus autem monachus, inter fratres sine querela conuersatus est, studiumque literarum & solitudinem cellae omnibus delicijs huius mundi praetulit, nihilque in hoc mundo amplius quam scientiam scripturarum sitire videbatur. Verum paucitas librorum huius coenobij cum aliquantulum à proposito suo retardauit: quam tamen mox, vt abbas ordinatus fuit, emendare studuit. Nam (sicut ex inuentario bibliothecae patet) vix XLVIIII volumina, imputatis omnibus, tempore ordinationis suae in hoc monasterio reperta sunt, parua aestimatio- nis, & minoris utilitatis ad veram eruditionem. Ipse autem posteaquam regimen huius monasterij adeptus est, cepit paulatim libros & multos & varios in omni facul-

Origo & p-
tria Ioannis
Trithemij.

Viso quod
habuit super
scientia scri-
pturarum.

Patruo co-
operato seho-
las visitare
permittitur.

Bibliotheca
à Trithemio
comparata
maxima.

Trithem

Opera
Histori

tate studiosius comparare, Græcos atque Latinos tot & tantos, ut hodie in tota Germania nulla Bibliotheca nostræ similis esse dicatur; in qua tot rara, tot secreta, tot varia, paucis cognita volumina habeantur. Tantus enim hodie est in hoc monasterio numerus librorum, quod locus vnus non sufficit ad eorum repositionem; plures enim sunt quam æstimari queant: de quorum numero dicemus anno Iohannis Trithemij abbatis nostri xix. quia tunc voluminum per eum registratio facta est. Bibliotheca namque huius monasterij hodie in omni terra prædicatur intantum, ut multi Principes, episcopi, Doctores, Magistri, Nobiles, viri clarissimi, non solum è vicino, sed etiam è regionibus longinquis, nomine & fama Iohannis Trithemij Abbatis & voluminum eius excitati, hunc locum visitare voluerint, inuiserintque, quibus antehac nec nomen quidem cœnobij constabat: inter quos vel paucos commemorari non erit inutile, sub compendio, qui ceteris præstantiores ob famam Trithemij præsens cœnobium inuisere dignati sunt. Iohannes Camerarius Dalburgensis episcopus Wormatiensis, Iohannes quoque Capnion Portzensis, Conradus Celtis Protucius Poëta Laureatus, Franciscus Bononius Tergestinus, Regina Romanorum Secretarius, Orator & Poëta insignis, qui quatuor viri sunt in omni scientia doctissimi, eruditissimi Oratores, Poëta, & Theologiæ vere profundi viri speculatores; latina, græca, & hebraicæ linguarum peritissimi, & non minus pietate quam prudentia insignes. Horum aliqui non contenti semel vidisse locum & hominem, bina trinaque vice reuerfi sunt; & quanto diutius hic manebant, tanto ampliore desiderio voluminum, loci, hominisque tenebantur. Sed & vir ille doctissimus Aquensis vrbis Patricius, Iodocus 20 Beyselidus; Henricus quoque Bunaugius miles, in omni scriptura probe eruditus, Saxonie Principum Secretarius, Iohannes Culpinianus Francus, Poëta Laureatus, inclytæ ciuitatis Wienensis in Austria Physicus, Andreas Stiborius Bauarus, Theologus & Mathematicus profundissimus, Iacobus Wamselingus Schletztatinus, Theologus, Orator & Poëta insignis, Rutgerus Sicamber Canonicus Dumetensis, vir multæ lectionis, Aquinus natione Suedus, Mathematicus omnium subtilissimus, Wilhelmus Monapus, Arithmeticus, Mathematicus & Theologus singularis, Iohannes Palyonidorus, magni studij vir, Mattheus Herbenus, Traiecti superioris incola, Orator facundus & Musicus excellentissimus, Iacobus Prior Wilhelmitarum Brugis, Historiographus, Ægidius Delphius, Theologus Parisiographus diligentissimus, Iohannes Tholassus Bauarus, Canonicus Ratisbonensis, Iurista & Astronomus vere admirabilis, Adam Wernherus Themarensis, Iurista & Poëta laudatus, Iason Italus, Poëta, Iacobus Draconcius, Orator & Poëta celebris, Iodocus Gallus Rubiacensis, Theologus, prædicator ecclesiæ Spirensis, Orator & Poëta suauissimus, Friscifus Wiler, Poëta & Theologus, Gabriel Biel, Theologus famosissimus, Iohannes Spëgeler Minorum ordinis, Theologus, Marianæ conceptionis contra Maculistas defensor acerrimus, Theodericus Grefmundus iunior, Poëta & Iurista excellens, Mutianus Ruffus, Rhetor, Historiographus & Poëta doctissimus, Iohannes Vigilius Sonshemius, Iurista, Philosophorum mecenas, Iohannes Lanshemius, Præpositus Dumetensis, homo studiosus & multa componens. Omnes præscripti fama Trithemij prouocati, quidam ex vicinis 40 quidam ex remotis, omnes vero ex suis locis huc venientes, aliqui semel, aliqui bis, nonnulli vsque tertio & eo pluries, Trithemium & huius monasterij Bibliothecam visuri aduenerunt. Inter quos fuerunt & alii multi, quorum nomina memoriæ non occurrunt, eodem spiritu concitati, quorum aliqui ad mensem, alij ad duos vel tres, nonnulli vero ad vnus anni spatium, solutis expensis, amore literarum tam latinarum quam græcarum, quibus instructus affatim habebatur abbas Trithemius, in hoc mansere cœnobio. Verum cum esset homo mansuetus & pacis amator integerrimus, audissetque nonnullos ex fratribus propterea murmurare, quod vel monachos vel etiam seculares alienos, discendi gratiâ, in monasterio tolleraret, (quanquam citra monasterij detrimentum) omnes dimisit, & difficulter postea induci potuit, quamuis se multi offerrent, & Doctores & alij locu- 50 pletes, ut ad manendum vellet assumere quempiam. Habebat enim Monachos & simplices & rudes, & quibus (duobus vel tribus exceptis) rarus qui literas amaret, inueniebatur: ob id scribendo alienis laborare maluit quam suis. Sed nos, eum sciamus vitam eius per quemdam discipulum & amicum huius loci, quamuis alienum, plenius esse descriptam, calamum eo maxime in humanis agente consilio temperamus, scientes eum quasi in cacumine positum, in finium exacerbatione non caruisse, quæ nobis & monasterio non ei nocuerit.

Viri præstantes ingenio hunc locum visitauerunt.

Omnes causa discendi huc venierunt.

MCCCLXXXIV.

Anno Iohannis Trithemij abbatis nostri I. Albertus Moguntinus Administrator, bonæ spei adolescens, I. die mensis Maij obiit, in ipsa ecclesia Moguntina sepultus. Quo mortuo Canonici maioris ecclesiæ x. die mensis Maij in archiepiscopum vnanimiter elegerunt, Bertholdum de Hennenberg, præfata ecclesiæ Decanum, virum prudentem, consilio & opere præcipuum, qui hodie ecclesiam suam strenue gubernans annum in Pontificatu agit cum pace & tranquillitate x. viii.

*Bertholdus
fuit archiepi-
scopus Mo-
guntinus,
Iohannes fuit
Prior huius
loci.*

Eodem anno Trithemius Abbas Priorem huius monasterij xxxiv. instituit Iohannem de Tonna, natione Thoringum, primo cœnobij Gerodensis postea huius loci monachum, hominem quidem bonum & disciplinatum, sed sine nervis, & plerumque cerebro plus quam oportebat fumoso: propterea in Prioratu diu perseverare non potuit, quia mensuram distribuendis vnicuique pro loco & tempore quod debuit, nesciuit.

Anno quoque prænotato II. feria post octavas Paschatis Iohannes Trithemius abbas huius monasterij, Altare in Sacrificio consecrari fecit in honorem S. Annæ matris beatissimæ Dei genitricis, sancti Hieronymi Presbyteri, & sancti Benedicti Abbatis, S. Servatii episcopi Tungrorum, & S. Barbaræ virginis & martyris, per Bertholdum Pariadensem episcopum, Alberti Moguntini tunc Administratoris adhuc viventis in Pontificalibus Vicarium, in quo multa reliquia sanctorum ex more fuerunt recondita.

*Altare in
Sacrificio
consecratur.*

Eodem anno fratres Minores de observantia locum & cœnobium cis in Creutzenacht per ducem Fridericum Comitemque in Sponheim, quondam commorantem in Siemern (sicut supra diximus) anno Iohannis Kolnhaußen Abbatis x. constructum inhabitare cœperunt.

*Minori
Genitrici ad
Creutzen-
nacht.*

Hoc ipso anno maxima crevit abundantia vini in omni terra, qualis vel quanta in hominum memoria non fuit. Hæc autem copia primum in ipso vindemiæ tempore considerata fuit, & ob id vasorum magna penuria superuenit. Nam vas vnum quod tribus florenis emptum (plaustrale) vnius floreni duntaxat vinum continebat, vendebaturque vini optimi plaustrum pro vno floreno monetæ communis, cum vas pro tribus aureis emptum existeret. Intantum enim viluerat hoc anno vinum, vt rusticorum aliqui, neglectis aquis, camenta murorum cum vino conficerent: alij vt vinum novum haurire possent, vetus in terram effunderent: nonnulli etiam colligere torum prænimia vbertate non curarent. Et nobis (quod nec ante nec postea contigisse in memoria hominum est) centum vini plaustra hoc anno creuisse constat, quorum copiam sequentis anni inopia compensavit. Ingratitudo enim populi, Dei vindictam promeruit, quemadmodum res ipsa ostendit.

*Abundantia
vini maxi-
ma.*

* Suerig.

MCCCLXXXV.

Anno Iohannis abbatis nostri II. in medio Quadragesimæ Dominica Latere, Bertholdus electus & confirmatus in Archiepiscopum Moguntinum consecratus est per Iohannem Camerarium Dalburgium episcopum Wormatiensem, Moguntia in ecclesia principali, astantibus Ludouico Spirensi & Bertholdo Panadensi episcopis, Abbatibusque multis, Iohanne Trithemio huius monasterij, S. Iacobi, S. Iohannis, in Blidenstat, in Selgenstat, in Amorbach, in Lymphurg, in Eberbach, in Otterburg, in Monte S. Disibodi, & alijs plerisque, in magna pompa & solennitate; qui omnes officio peracto ad mensam eius vocati transierunt.

*Bertholdus
archiepisco-
pus Mogun-
tinus conse-
cratur.*

Eodem anno, Dominica III. post festum Paschæ, celebratum fuit xxv. ordinis nostri prouinciale Capitulum in monasterio S. Valrici in Augustas, in quo præfuerunt Iohannes S. Egidij in Nurenberga, Iohannes Trithemius huius nostri, Henricus in Wisenburgh, & Paulus in Elchingen, monasteriorum ordinis nostri abbates, & multa in eodem pro conseruatione Ordinis fuerunt instituta.

*Capitulum
prouinciale
et celebra-
tur.*

His fere temporibus monasterium in Salsa, Argentinensis diœcesis ad instantiam apostatantium monachorum cooperatione sua quærentium, ab Ordine in seculare collegium translatum est, & ex monachis malis facti sunt Canonici deteriores; qui votum Deo factum sine causa violantes, mercedem sceleris intuent.

*Monasteri-
um Salsæ
transfertur ab
ordine.*

Hoc ipso anno Deus ingratitude rusticorum, sibi anno priori exhibitam, dura satis animaduersione puniuit: quoniam quanta illo fuerat abundantia vini, tanta inopia isto anno est subsequuta, valde enim parum vini hoc anno creuit. Et vt ex nobis cæteros metiaris, qui præterito centum plaustra habuimus, vix vnum ex omnibus crescentijs, decimis & prouentibus cunctis hoc anno suscepimus.

*Vini pauci-
tatis.*

Trithem

Opera
Historia

Iohannes fuit Prior huius loci 23.
Eodem quoque anno Iohannes Thoringus, Prior huius monasterij xxxiv. propter importunitatem suam, non valens in officio Prioratus quiescere, ad nimiam suam insatiam deponitur, & Iohannes de Dreyfa Westphalus, antea & postea iterum monachus in Marienmonster, Prior huius loci xxxv. per Abbatem Trithemium ordinatur, qui & ipse mores suos non æque temperare potens, quanquam senex esset & canus priusquam biennium in Prioratu complevisset, pro pace fuit depositus.

Wilhelmus de Arburg occiditur.
Eodem quoque anno Wilhelmus de Arburg, qui Iohannem de Burbon episcopum Leodiensem ante triennium interfecerat, per fratrem Iohannis de Horn episcopi succedentis captus est, ductus ad Traiectum iuxta Mosam capite truncatus, pace inter eos prius composita, quoniam nihil tale suspicabatur, & multa sequebantur mala in tota terra Leodienfi & Comitatu de Horn, multaque millia hominum occisa.

Frumenta pro vili precio emebantur.
Hoc ipso anno frumenta pro vili precio emebantur: nam tria maldra siliginis optima pro vno floreno poterant comparari, pluresque venditores occurrebant quam emptores, vinum in competenti foro ex abundantia prioris anni vendebatur.

MCCCCXXXVI.

Dissensio inter Bingenenses & Dominos de Capitulo.
Anno Iohannis Trithemij Abbatis nostri iii. inter Canonicos maioris ecclesie Moguntinae & ciues oppidi Bingenfis dissensio gravis fuit exorta, propter venationes & iurisdictiones quasdam in nemoribus & extra, quas ad se pars vtraque pertinere dicebat. Interposuit autem vices suas Bertholdus Archiepiscopus, fecitque inter dissidentes concordiam & pacem, datis & receptis necessarijs monumentis literarum. Verum Bingenenses oppidani post dies paucos promissionis obliti, pacem & concordiam temere violarunt, & de novo se contra dominos suos maioris ecclesie Canonicos in superbiam erexerunt. Quod cum Archiepiscopo praefato innotuisset, assumptis ferme cccc. viris armatis, v. calend. Decembris anno praenotato ad Bingiam venit, & ad castellum quod oppido adiacet, per posticam intromissus occulte ciuibus nescientibus fuit. Itaque vocatis ad se vocandis, habitoque consilio quosdam civium, qui principes seditionis fuerant, ex oppido descripsit, & reliquos ad obedientiam Dominorum coartavit. Deinde i. die mensis Decembris Consulatam, Scabinos & Iudices, qui multa perperam gesserant, deponens, novos instituit: & ne fraudes & deceptiones continuarentur in negocijs iudicialijs, commune sigillum civitati dedit. Antehac enim quilibet Iudex vel Scabinus causam coram se tractatam, ad literas redactam, suo muniuit sigillo, & multa deceptiones pauperum fiebant.

Media pars curiae Nobsbach recuperatur.
Eodem anno Iohannes Trithemius abbas huius cenobij curtem in Nobsbach, qua Crastio secundus ante c. annos impignorata pro certa summa pecuniarum euidam militi cognato suo tradiderat, cum multis laboribus & impensis receptam ad possessionem monasterij pro media parte reduxit, alteram medietatem habere non potuit: quia venditio ultra hominum memoriam fuerat; & quod illa esset curtis monasterij quondam sub receptionis titulo alienata, & non altera, satis clare non potuit ostendi.

Stuba hospitium constructum.
Eodem quoque anno Iohannes Trithemius abbas maiorem Stubam hospitum iuxta ambitum de nouo construxit, & cameras similiter alteravit. Campanam etiam nouam, qua pulsatur ad elevationem collationemque fratrum, fieri coepit.

Vinum in tanto precio.
Hoc anno vinum in parua quantitate crescens, valde in precio ascendit: nam plastrum, quod anno Trithemij Abbatis i. pro vno floreno vendebatur, hoc anno pro xx. florenis Rhenensibus aureis vix poterat comparari.

Maximilianus dux in regem Romanorum electus.
Eodem quoque anno, xv. die mensis Februarij, in prima hebdomada Quadragesima, Maximilianus Dux Austriae, filius Friderici Imperatoris III. ad maximam instantiam patris, in regem Romanorum apud Franckfordiam concorditer electus est, annum agens ætatis xxviii. Electores autem fuerunt, Bertholdus Archiepiscopus Moguntinus, Iohannes Archiepiscopus Treuirensis, Hermannus Archiepiscopus Colonienfis, Philippus Comes Palatinus Rheni & Dux Bavariae, Ernestus Dux Saxoniae, & Albertus Marchio Brandenburgensis. Post festum Paschae praefati Principes cum multis alijs, electum suum cum honore maximo prosequentes ad Aquasgrani deduxerunt, cumque iuxta morem inungi & coronari fecerunt per manus praefati archiepiscopi Colonienfis, cum maxima pompa & solennitate, v. die Aprilis.

Nicolaus Prior 36. instituitur.
Anno quoque praenotato Iohannes Westphalus Prior huius cenobij xxxv. propter morum suorum incompositionem deponitur, & post menses aliquos, quibus Henricus de Gelnhausen Interprior fuit, Nicolaus de Creutzenacht in Priorem huius monasterij xxxvi. ordinatus, qui & ipse non diu praefuit, propterea quod austeritas eius plarique

plerisque visa nimia , pacis conseruandæ gratia fuit depositus , & in Cellerarium exqua-
dam necessitate superueniente rubore plena constitutus.

MCCCCLXXXVII.

Hoc anno , qui fuit Iohannis Trithemij Abbatis nostri IV . xxv . die mensis Martij
obijt Nicolaus ille famosus Eremita in Suira , in pago Suiterensium siue Suicerorum , non
longe ab oppido Lucerna , in solitudine vasta , qui multis annis in magna paupertate ,
humilitate , patientia , & sanctitate Domino in eadem eremo strenue seruauit solitarius
& ante mortem suam per annos xx . continuo sine cibo corporali vixit ; quemadmo-
10 dum hoc Episcopi Constantiensis , in cuius parochia morabatur , & aliorum complu-
rium fide dignorum testimonio compertum habemus . Spiritum quoque Prophetia
habuit , & nonnulla genti suæ (quæ postea contigerunt) futura prædixit . Magnus ad eum
etiam ex remotis regionibus peregrinorum fiebat concursus , quoniam non procul à mo-
nasterio beatae Mariæ semper virginis Eremitarum eius manso fuit . Hic homo Dei
nobis suo tempore miraculum fuit , qui cum esset omnium literarum penitus ignarus ,
intellectu tamen scripturarum mirabili subtilitate vigebat , dabatque ad interrogata quo-
rumlibet eruditorum responsa , non secus ac sanctus ille Anthonius Eremita , Philosophus
doctissimus , quondam sine literis reddidisse fertur : quanquam non omnes passim ad collo-
quium suum admitteret , nisi quos cognouisset diuino spiritu ad loquendum concita-
20 ri : denique miraculis fertur corruscasse .

Eodem anno , cum altare in castro Sponheim , huic monasterio dudum in-
corporatum , nimia esset vetustate super Capella sua collapsum , & ruinam omni hora
minaretur , ita quod nullus missam super eo celebrare audebat , Iohannes Trithemius ab-
bas de consensu Archiepiscopi & Principum transferre illud huc ad monasterium cum
omnibus iuribus ac prouentibus suis volebat . Verum precibus & instantia in valle iuxta
castrum commorantium , consensu idem altare de castro in villulam ipsam transferri , ne
peccatis infirmi & senio grauati , non valentes progredi , diuinorum celebratione omni
tempore priuarentur . De consensu itaque ordinarij & Principum , qui censum ipsi per-
soluunt altari , cooperatione cuiusdam Presbyteri secularis dicti Iohannes Rufinck de
30 Winterberg , huius monasterij Præbendarij empti , Iohannes Abbas noster præfatus anno
prænotato Capellam & altare transfudit , & in villam construi fecit , cum omni iure , censu ,
libertate & emolumento , quibus antea gaudebat ; ita videlicet , quod altare cum omni-
bus prouentibus suis monasterio in perpetuum , sicut antea in castro , libere permaneat , &
villani nullam vel in eo vel Capella potestatem vel dominium prætendant , nec villo vn-
quam tempore vsurpent .

Eodem anno , III . iduum Iulij , hoc est , in die S . Margarethæ virginis & martyris , Iohannes
Abbas noster prædictus eandem Capellam & altare consecrari fecit in honorem
sanctorum Iohannis & Pancratij , Hieronymi Presbyteri , Bernhaldi Abbatis , Catharina
virginis & martyris , Catharinæ de Senis , & XI . millium virginum , per Henricum episco-
pum Venecomponensem , Bertholdi Moguntini Archiepiscopi in Pontificalibus Vicari-
40 um , datis indulgentijs consuetis . Qui peracto prandio duas nouas campanas , quarum
alteram fundi fecit , alteram comparauit abbas Trithemius precio , hic in cœnobio solen-
niter benedixit .

Anno quoque prænotato , Dominica III . post festum Paschæ celebratum fuit XXVI .
ordinis nostri prouinciale Capitulum in monasterio sancti Iacobi prope Moguntiam ;
in quo præfcederunt Henricus Wissenburgensis , Conradus in Wiblingen , Bertramus
sancti Gothardi in Hildesheim , & Iohannes in Selgenstat , monasteriorum ordinis nostri
Abbates .

Eodem anno , in die Natiuitatis Domini , obijt Conradus de Rodenberg abbas no-
50 stri ordinis in Monte S . Iohannis Rinckauiensis , vir valde religiosus , deuotus & eruditus
regularis obseruantia amator præcipuus : Cui Iohannes Trithemius abbas noster scripsit
Epitaphion , & iuxta eius sepulchrum fixit ad parietem :

*Siste parum gressus paulumq . morare viator
Conradi Rodeberg hic quia busta vides
Monsacer * hunc , Rbcnus celebris quem conspiciat annis,
Moribus ingenio par cui nullus erat ;
Huius cœnobij fuerat clarissimus Abbas,
Virtutum cultor , religionis amans .*

*Nicolaus
admirabilis
Eremita eb-
ji .*

*Vitam du-
xit nimis
austeram .*

*Capella S .
Pancratij
in Sullsdan-
struata .*

*Capella præ-
fata conse-
cratur .*

*Capitulum
prouinciale
26 . celebra-
tur .*

*Conradus
abbas S . Ie-
annis obiit .
Epitaphium
A . Trithemij
scripsit .*

* s . sacer .

Trithem

Opera
Histori

Primus enim nostrae iecit fundamina vita,
Qua Bursfeldensi nomine clara viget.
Sobrius & castus, pius, integer atq. quietus,
Cui cibus & cultus parvus & asper erat.

Hic etiam magno Christi genitricis amore
Captus erat, laudes scripsit & ille suas.

Ipse pius magno fratrum dilectus amore,
Extinctusq. die qua sacra virgo parit.

Ergo Deum iusta cuncti ratione precamur,
Ut sibi sycereo dei residere polo.

Hoc tibi pro merito posuit Trithemius Abbas,
Quem tua de Sponheim vota tulere patrem.

Iecit nostra fundamina vita : Quia ordinarium diuinorum & statuta (quae ceremonias appellamus) ipse de mandato patrum annalis Capituli in ordinem & formam, sicut nunc habentur, primus coportauit. Electioni abbatis nostri Trithemij adfuit, propterea in Epitaphio dicit.

Gerardus
abbas S. I.
bani.

Huic successit Gerardus de Montabor Cellerarius monasterij S. Iacobi, & praefuit annis VIII. mensibus IX. vir bonus & amator obseruantiae regularis, qui in vtroque statu bene gubernat monasterium.

MCCCCXXXVIII.

Henricus de
Geinhulsen
monachus
mortuus.

Anno Iohannis Trithemij Abbatis nostri v. 6. Calend. Aprilis obiit Henricus de Geinhulsen, monachus huius coenobij, de monasterio S. Iacobi Moguntinensis in principio reformationis huc missus, vir competentis eruditionis, metro & prosa doctus, relinquens ingenij sui quaedam non contemnenda lectionis opuscula: scilicet, De Institutione spirituali ad quosdam nouitios, exhortatorium & longam Epistolam: Vitam quoque sancti Benedicti Elegiaco carmine descripsit, Contra pluralitatem beneficiorum sermones quoque & Epistolae varias.

Maximilianus
rex Bru
giae captus.

Eodem anno Maximilianus rex Romanorum a Flandrensibus in oppido Brugenfi conclusus capitur, & diu in custodia cuiusdam habitationis honestae detinetur, omnibus familiaribus eius, praeter vnicum coquum, prorsus exclusis; alijs ex nobilibus captis, nonnullis occisis, ceteris fuga sibi consulentibus. Cupiebant enim Flandrenses regem, quem oderant, excludere de regimine terrarum suarum, & filium eius Philippum, adhuc iuuenem ac puerum, habere pro domino; quem ipsi pro voluntate sua regerent potius quam regerentur ab eo. Sed Rex magnanimus iniquo desiderio eorum nullatenus voluit praebere consentum, propterea captus est. Interea Fridericus imperator Romanorum, filij captiuitate cognita, maximam exercitum a Principibus & ciuitatibus Imperij, omnibus ignominiam regi factam detestantibus, congregauit, & cum tribus millibus quadringentis viginti duobus equitum; peditum vero quinque millium nongentorum & xxv. ceterua, & curribus ducentis viginti duobus intrauit Flandriam, omnem terram incendio & praeda deuastans extra ciuitates; Gandauum sex hebdomadibus obsedit, & filium liberauit.

Imperator
exercitum
mouit in
Flandriam
pro filio.

Ioannes abbas
editio
nis libri
incipit.
Consecra
tiones ad
scribentium.

Hoc anno Iohannes Trithemius abbas noster, qui studio literarum (quantum licebat) alioquin semper erat intentus, cogitationes suas & adiuuenta cepit literis demandare, duplicem causam cur hoc auderet asserens. Primam, quod dum haec ageret, vanis & inuilibus, vel etiam noxijs cogitationibus mens videretur esse praclusa: Secundam, esto, quod ea quae scriberet nulli prodesse, sibi tamen intellectum successu temporis perficerent, & ingenium vsu ad quandam facilitatem exercerent. Nec eum fessellit opinio, quia quotidiano & continuo scribendi vsu tam facilis ad quaelibet occurrentia dictanda factus est, ut omnes etiam doctissimi de eius orationis facilitate mirarentur, & qui eum scribentem & tempore quocumque non praemeditata viderunt, fluere orationem potius quam scribi confirmant. Scripsit ergo in principio quandam editionem prolixam in quatuor partibus, De oratione, acquisitione pulchritudine ac utilitate virtutum, in genere ac in specie; quam quia non ita limae, propter nimiam prolixitatem & varias occupationes, sicut voluisset potuit, ignibus cremandam dedit. De laude quoque virginitatis opus magnum inchoauit, quod necdum compleuit. Anno autem regiminis sui III. quaedam synthemata scripsit, quorum nonnulla hoc anno emendauit, nec postea prodire in publicum amicis postulantis, ac imprimi permisit. Ad quendam Nicolaum Mernicensem Presbyterum, quondam conscholarem suum, rogatus scripsit De iustificatione sacerdotali lib. I. qui est impressus: De vanitate quoque

Prima Tri
themii opu
scula.

quoque vita presentis lib. 1. similiter impressum; De proprietate Monachorum librum, etiam impressum; De scriptoribus Ecclesiasticis, grande & laboriosum opus anno regiminis sui 1111. inchoavit, & XI. complevit, quod similiter impressione divulgatum est; Exhortationum ad monachos, lib. 2. Item De tentationibus Monachorum lib. 2. In regulam sancti Benedicti similiter 2. De vita spirituali lib. 1. & Investigatorium scripturarum. Et de vero modo studendi, similiter 1. speculum vite hominis religiosi lib. 1. his temporibus scripsit, quæ tamen adhuc non sunt in publicum ire permissa. Orationes multas in Capitulis, tam annali quam provinciali, cum tempore dixit, quarum impressæ sunt aliqua, cæteræ vero non.

Anno vero prænotato Nicolaus Prior huius monasterij xxxvi. pro quadam necessitate deponitur. Postaliquandiu Interprior siue Præsidens fuit Iohannes de Folda, homo licentiosus nimium, qui cum pro conseruatione disciplinae minus videretur idoneus, reiectus est, & Iohannes de Bingen huius loci Prior xxxvii. fuit institutus, qui anno r. & mensibus vi. in Prioratu præfuit, & propter infirmitatem corporalem postea de necessitate fuit absolutus, vt sequenti anno dicemus.

MCCCCLXXXIX.

Hoc anno, qui fuit Iohannis Trithemij Abbatis nostri vi. monasterium ordinis nostri sancti Nicolai in Camberg, Herbipolensis diocesis, consensu & licentia Innocentij papæ viii. ab ordine nostro, ad instantiam apostatantium monachorum, translatum est, & in Collegium canonicorum secularium commutatum. Monachi apostatæ, pleni scelere, ex malis claustralibus seculares priores facti sunt, principem suum perditionis auctorem, cum abbate sequentes. O patientia Dei, o tempora, o mores, quanta humanae temeritatis licentia cunctis.

Eodem anno Iohannes de Bingen, Prior huius monasterij xxxviii. propter infirmitates corporis continuas depositus est, & Iohannes de Colonia in locum eius Prior xxxviii. constitutus est, qui posteaquam in Prioratu biennio præfuit, ad instantiam sui nimis importuna depositus est, & postea Confessor monialium in Nuvvenberg prope Heydelbergam institutus, vbi hodie viuuit, quam diu incertus.

Monasterium in Elyvange ordinis nostri, Augustensis diocesis, opulentissimum paucis ante hæc tempora annis ab ordine nostro fuit translatum, ad instantiam petuerunt forum abbatis & monachorum, qui licentiam falsis narrationibus impetrarunt, quemadmodum cæteri omnes & faciunt & ante fecerunt.

Anno prænotato Iohannes Trithemius Abbas subiectos de nouo composuit libros: Vitam S. Arminæ virginis (cuius sacrum caput habemus) libel. 1. Laudes sancti Andree Apostoli, libel. 1. Laudes S. Ioseph nutritiæ Domini, libel. 1. Laudes sancti Benedicti Abbatis, lib. 1. Incipit quidem & alia quædam, quæ tamen isto anno non complevit. Nam studium, quod ante religionis ingressum, adhuc in seculo positus inchoauerat, quod iam per septennium ferme intermisit alijs intentus, ne per ipsum in obliuionem duceretur, rursus isto anno totis viribus assumpsit, in quo deinceps cum singulari diligentia perseverauit vsque in præsentem diem. Habuit autem duos in literis græcis præceptores, sibi inuicem succedentes quorum primus fuit Conradus Celtis Protucius, natione Francus, Orator & Poeta Laureatus, à quo Grammaticæ, & prima Græcicæ institutionis rudimenta percipit: Secundus fuit Iohannes Capnion (alias Reichlen) natione Suevus, ex oppido Portzensi oriundus, homo eruditissimus & singularis gratiæ docendi, à quo in altioribus Græcæ linguæ præceptis simul & Hebraicis meruit edoceri. In Hebreo quandam ludæum baptizatam pauperem Heydelbergæ habuit præceptorem, quem postea effectus Abbas huc ad se in monasterium accersens, quam diu vixit, propter Deum enutruuit. In præscriptis duabus linguis multa volumina, & scripta & impressa, magna sagacitate, etiam adiutorio Principum, ex Italia & remotioribus terris, in omni pene facultate comportauit; de quibus inferius anno regiminis sui xix. aliqualem mentionem in genere faciemus.

MCCCXC.

Anno abbatis nostri Iohannis Trithemij vii. celebratum fuit xxvii. ordinis nostri provinciale Capitulum, Dominica r. post octauas Paschæ, apud S. Egidium in Nurembergæ; in quo præfuerunt Georgius S. Stephani Herbipolensis, Iohannes S. Egidij Nurembergensis, Henricus in Blaburen, & Blasius in Hirfau, monasteriorum ordinis nostri Abbates, & plura pro reformatione statuerunt.

Eodem anno Iohannes Trithemius inter alia composuit Formam visitationis ma-

Libri eius
nō iam im-
pressi quos
hoc anno e-
didit.

Iohannes Prior
27. cōstitui-
tur.

Camberg ab
ordine trañ-
sferitur.

Iohannes de
Colonia fit
Prior 28.

Elyvange
ab ordine
transfertur.

Opuscula
Trithemij
huius anni.

Trithemij
studium in
Græcicæ lin-
gæ.

Conradus
Celtis Trithemij præ-
ceptor.

Iohannes
Reichlen, si-
militer præ-
ceptor.

Capitulum
provinciale
27. celebra-
tur.

*Opuscula
Trithemii
huius anni.
Oppidi Bin-
gen igne cra-
matur.*

nachorum Ordinis nostri, quæ postea Nurenbergæ ex mandato prouincialis Capituli fuit im-
pressa. Laudes quoque vite canobitica, lib. x. necdum impressum.

Eodem quoque anno, in die sancto Pentecostes, magnus in oppido Bingen ignis à
casu exoritur, qui subito consumpsit plus quam ducentas quadraginta domos circa fo-
rum, à superiori oppidi parte vsque ad Rhenum. Prætorium quoque vna cum literis,
registris & quibusdam priuilegijs, vna cum Capellis sancti Laurentij & S. Nicolai, ex toto
fuit igni consumptum; perijtsetque oppidum totum, nisi Ringaugiensis in adiutorium
succurrissent.

*Matthias
rex Vngaria
moriatur.*

Hoc anno moritur Vngarorum rex insignis Matthias, malleus Turcorum, qui pro
fide Christiana multa certamina gerens de Turcorum copijs sæpe triumphauit. Quo
mortuo, cum Maximilianus Romanorum rex Vngariam suo subijcere dominio parat,
à Vdislao Poloniae regis filio Bohemiaeque rege præuentus est, qui se heredem regni Vn-
gariae proximiorum affirmabat, & obtinuit, concordia inter eos facta.

*Ciuitas Me-
rensis obsi-
detur.*

Eodem anno Rhenatus Dux Lotharingiae ciuitatem Merensem obsidione vallauit,
sed non diu perseuerans cum dispendio & damno, soluta obsidione, mox inde recessit.

MCCCCXCI.

*Montabur
incendio per-
ijt.*

Hoc anno, qui fuit Trithemij Abbatis nostri VIII. in nocte media Dominicae ter-
tiae post festum Paschæ, oppidum Montabur Treuirensis diocesis, cum ecclesia, turribus
& propugnaculis, igne casuali accensum, in spatio III. horarum miserabiliter perijt, & mul-
ta hominibus damna itrecuperabiliter fuerunt illata.

*Horreum Le-
pideum hic
construitur.*

Eodem anno, cum horreum quoddam ligneum nimia vetustate consumptum, in
hoc monasterio nostro corruisset, essetque necessarium aliud de nouo fabricari, post mul-
tam deliberationem præhabitam, Iohannes Trithemius abbas non ligneum (quia parui
temporis) sed lapideum, quod diutius permanere posset, de nouo construere cepit. Con-
struxit ergo anno prænotato horreum illud magnum & lapideum à fundamentis, quod
in superiore parte monasterij tegulis coctis vsque in præsens conspicitur.

*Christia
fuit.*

Frumenta hoc ipso tempore in his regionibus fuerunt in caro precio, ita vt vnum
siliginis maldrum pro duobus florenis aureæ moneta circumquaque venderetur.

*Nicolaus
Andreas
Prior huius
loci 39.*

Anno quoque prænotato, die mensis Octobris xxiv. Iohannes de Colonia Prior
ad instantiam sui deponitur, & Nicolaus Andreae de Reinig, dictus de Lutzelsburg, in
Priorem huius monasterij xxxix. ordinatur, qui hodie in prioratu annum agit xi. Hic
inter omnes huius coenobij monachos, qui hodie viuunt, post Abbatem Trithemium in
studio & scientia linguae Graecae facile obtinet principatum: nam & legere & intelligere,
quaecunque in sacris apud Graecos habentur, perfecte didicit; scribere quoque tam He-
braice quam Graecae, simul ac legere, perfecte nouit, harumque studium literarum non vt
plærique faciunt) intermittit, sed continuat semper.

*Clingenmon-
ster ab ordi-
ne transfer-
tur.*

Eodem anno translatus est ab ordine nostro monasterium in Clingenmonster,
Spirensis diocesis, per dispensationem summi Pontificis narrationibus falsis impetrata,
cum nihil aliud fuerit in causa quam timor obseruantiae regularis. Verum non diu postea
Dux apostatantium abbas morte horrenda sublatus est, sicut frequenter omnes talia con-
tra Deum præsumentes mori consueverunt.

*Sponsa regia
Romanorum
rapitur à
rege Gallo-
rum.*

Eodem quoque anno Carolus rex Francorum Annam Ducis Britanniae vnicam
relictam filiam, Maximiliano Romanorum regi sollemniter desponsatam, contra ius &
æquitatem, amore Ducatus Britanniae succensus rapuit, eamque sibi in vxorem sumpsit;
repudiata non sine iniuriâ Margaretha, præfati regis Romanorum filia, quam prius in
sponsam sollemniter assumptam, diu penes se in Francia vt minorennem tenuerat, ab om-
nibus Regiam præceperat appellari. Magni occasionem scandali hoc factum in po-
pulo generauit.

*Bingenium
temeritas.*

Circa hæc tempora ciues oppidi Bingenensis, non solum incendio superscripto, sed
etiam alijs occasionibus multa pericula & damna habuerunt: nimia enim cupiditate
cæcati præcedentibus annis emporium, quod singulis iv. ferijs habere consueuerunt, te-
loneis, exactiõibus, & alijs oneribus inconfuetis nimium aggravauerunt, clerum &
monachos, sed & pauperes ex Palatinatu cum frumentis aduenientes, vltra modum
exactiõibus vexauerunt; neque minis neque precibus, vt insolita deponerent, acqui-
escere volebant. Vnde cum huius & multarum, quas pertransire liber, abusiõnum

*Emporium
de Bingen
transfere-
tur ad Monster,*

præsumptionumque temeritas ad inuictissimum principem Philippum Comitem Pala-
tinum Bauariaeque Ducem, relatione multorum peruenisset, habito suorum consilio, fo-
rum de Bingen transfudit ad villam Monster, quam à Rheni Comitibus eodem tempore
compa-

comparauerat : ibique iuxta Naham fluuium Bingenſe emporium plus quam per triennium ſingulis .iij. ferijs fuit ex more celebratum, & per omne illud tempus nullus ex omni hac terra quicquam, Palatino prohibente ſub pœna, Bingionibus inferre præſumebat, errantque magna victualiū penuria multo tempore angultiati, quoniam omnibus ex Palatinatu quæ voluiffent ementibus, ſoli Bingiones in omni mercatura fuerunt excluſi.

Fuit etiam his temporibus inter præſatum illuſtriſſimum Palatinum & eccleſiam Moguntinam ſuper multis articulis longa diſſenſio, quæ tam prædictæ ſubductionis emporij fuit occaſio, quàm multorū malorū in terra. Enimvero (vt ceteros pertranſeã articulos, vno duntaxat cõmemorato) Bingiones mandato Dominorū ſuorum obtemperantes, vias publicas & pontē ſuper Naham fluuiū ab vtraque parte circa leproſoriū & monaſteriū S. Ruperti, aliquando in die, ſemper autem in nocte claudere volebant ad nutū eorum, ne quis equeſter inde ſine eorū conſenſu pertranſiret. Quod cum illuſtriſſimus Princeps Philippus Palatinus nequaquã tolerare aut poſſet aut vellet (quippe quod nuncijs tā ſuis quàm imperialibus iter omni tempore neceſſario tueretur apertū) mandaliſſetq; Bingionibus ſemel & iterum, quatenus pontes & vias per illū ad aſcenſum & deſcenſum neceſſarias omni tempore non præcluderent, oppidū autem ſuum quanta vellent clauſura munirent, & illi non aduerterent, tale remedium adhibuit. Habebat præſectum in Creutznacht/ quē vulgus Officiatū appellat/ Albertum Goler de Rauensperg, Sueuum natione, conſilio & armis promptum virū, ad omnia pericula audaciſſimum, & ſingulari ſapientia & induſtria præditū, per quē Bingios cum adherentibus ſine armorum ſtrepitu magno ad obedientiam coartauit. Ille enim aliquando in die, aliquando in nocte, clauſuras viarū repagulaq; mirabili ingenio & arte ſuccendit, confregit & depoſuit, intantū quod nulla Bingionū cuſtodia vel terri in aliquo vel à cõceptis potuerit reuocari. Vias itaq; omnes, quas illi clauſerant, patulas fecit, tam in nocte quam in die vſque in præſentem diem, & multa miranda præclaraque perpetravit.

Diſſenſio inter Palatinum & eccleſiam Moguntinam.

Albertus Goler de Rauensperg Bingiones domat.

M C C C C X C I I .

Anno Iohannis Trithemij Abbatis noſtri .ix. Imperator Romanorum & rex conuentum Principum in menſe Septembri habuit in Conſluentia, in quo multa fuerunt tractata contra regem Francorum, qui (ſicut diximus) deſponſatam regi noſtro vxorem præripuit, in quem Fridericus Caſar animos Principum & exercitum, pro iniuria vindicanda filij, ſummopere nitebatur. Quos cum inuoluntarios pro vnus ſeminae raptu ad pergendum cerneret, pecunias quibus conduceret exercitum, poſtulauit, ſed & ipſam negantibus vacuus receſſit.

Conuentus Principū in Conſluentia.

Eodem quoque anno Ferdinandus Chriſtianiſſimus Hiſpaniarum rex poſt longam obſidionem, impenſas multas, & incredibiles labores regnum Granatæ cum vniuerſis attingentibus ſuis de manu Baudelis Mauritaniæ regis Sarraceni glorioliſſimo triumpho potenter obtinuit, & poſteaquam annis plus octingentis Mahumeticis foedarum ſpurcitijs fuerat, ad Chriſtianæ fidei puritatem rediit.

Regnū Granatæ captum.

Hoc ipſo anno Iohannes Trithemius Abbas huius monaſterij, ſcripſit ad inſtantiam Abbatis Tuitientis ordinis noſtri Gerlaci, librum .i. De laude ſcriptorum prænotatum: alium quoque de modo celebrandi provinciale capitulum, & ambo poſtea fuerunt impreſſi: De illuſtribus etiam ordinis noſtri viris opuleculū in .iij. libros diuiſum hoc anno inchoauit, quod quia laborioſum fuerat, ſequenti anno compleuit.

Iohannis Trithemij huius anni opuscula.

His temporibus fuerunt quidam perdiſſimi homines, archiepiſcopi & eccleſiæ Moguntinæ hoſtes & inimici (quorum nomina cenſemus indigna, quod ad notitiã poſteritatis vllatenus debeant peruenire, quanquã ex militati genere fuerint procreati) contra clerum & ſacerdotes Domini inaudita hætenus tormenta excogitantes, teſticulos eorum quos ceperant, vt ſe ad loca præfixa ſi vellent liberari ſequerentur, quibusdam ſeris & clauſtris ferreis tam fortiter includerunt, formam & modum aperiendi quodam mirabili adinuento occultantes, vt ab alio quam qui clauſiſſet, nullo ingenio, nulla arte, nulla lima-
tura potuiſſet aperiiri. Nullus ex clero potuit eſſet ſecurus, qui ad dominium eccleſiæ pertinuiſſet, ſed capiebantur hic in circuitu ſacerdotes, torquebantur, ſpoliebantur, & verberibus affecti, nonnulli etiã ex tormētis ipſis mortui ſunt. Verum quotquot ſub tuitione fuerant inuictiſſimi principis Palatini, erant ſecuri, ſue ſacerdotes eſſent ſeculares ſiue clauſtrales. Nullatenus enim voluit permittere clariffimus Princeps, vt aliquis eorum, qui morabantur in ſuo principatu, à prædonibus illis iniuriam pateretur. Habebant autē præfati hoſtes cleri præſidium ſuum in Calden ſels caſtello, non longe abhinc, ex quo damna eccleſiæ Moguntinæ incendio & præda quamplurima intulerunt. His in turbationi-

Prædonum erga clerum & ſacerdotum ſauitas.

Palatini Principis potentia.

Præſidium prædonum in Caldenſi ſels.

Diabolus prostibulum seruientium sibi cerneret esse præceptum, in quo omnes moniales illius temporis, quibus per atatem licebat, Veneri studiose famulantes, matres se esse non virgines gaudebant & sacerdotum concubinas, indoluit, & varijs modis multisque machinationibus opus sanctum vel impedire, vel saltem ad minus turbare conatus est. In primis enim deformata, quæ Diabolo ante seruierant, per illum euocata, omnes, præter duas vetulas progredi nusquam valentes, de monasterio noctu fugientes, maiorem partem reditum monasterij in suos vsus, extra cœnobium in oppidis cōmorantes, quorundam auxilio secularium per vim & potentiam toto triennio conuerterunt. Denique inter hæc Ringauenses, populus indomitus & Palatinensibus aliquandiu infensus, nescio quo se-
 10 minante rumorem, inuictissimum Principem Philippum comitem Palatinum, ad oppugnandum Bingiones somniauerunt venturum, nihil eo minus quam Bingiones cogitante: vnde mox, ne montem S. Ruperti assumeret in præsidium, præueniendum totis viribus decernunt. Mittunt ergo viros armatos ex omni Ringaui cum gladijs, balistis, bombardis, & varijs instrumentis bellicis cum magno numero, qui cœnobium S. Ruperti contra Palatini potentiam occuparet. Venerunt ergo missi ad locum, cœnobium castelli more fossatis & fortalitijs muniunt, machinas ad defendendū ponunt, aduentum principis Palatini, quæ potiores eorum sciebant non esse venturum, anxie præstolantur: optimas denique pulcherrimasque domus in monasterio plures numero funditus propria autoritate (ne dicam præsumptione) destruxerunt, lignarum comburentes, & omnia ædificia, præter
 20 claustrum & duas ad Aquilonem domunculas foris positas, funditus euerterunt: murum quoque in circuitu monasterij pro maiori parte subuerterunt, ne forte Palatinus, cum venisset, poneret inibi fortalitia sua contra oppidum Bingionum, indeque machinis obrueret. Sed nos certissime constat Palatinum nihil minus quam vel Bingiones, obsidere vel monasteriū præoccupare voluisse. Nam si animo statuisset Montem inuadere, nō diu Ringauenses obsistere potuissent. Iacuerunt itaque in ecclesia præfati cœnobij & fortalitijs quæ fecerant, monialibus in interioribus conclusis, multo tempore, quousque tandem cognouere deceptos, multaque sine causa inutiliter consumplerunt. Nocuit autem monasterio sancti Ruperti ista Ringauensium temeritas in ædificijs destructis non par-
 30 uam summam pecuniarum, occasionem datam quibusdam per eos contra illud transe-

*Impedimen-
ta diaboli
multa.*

*Rumor fal-
sus concitat
populum.*

*Ringauis
monasteriū
in præsidium
capit.*

*Abbatia de-
mus hic cō-
struitur.*

Eodem quoque anno Iohannes Trithemius Abbas nouam abbatiam partim ex veteri, partim ex fundamentis, construxit satis preciosam & ornatam, vt hodie cernitur ad orientalem monasterij plagā, vbi olim portæ introitus cōstitutus fuerat: in qua fecit Cameras duas pro Abbate, tertiam pro Capellano, & stibam vnā, æstuaria inferius duo, & Capellam cum altari, de cuius consecratione sequenti anno dicemus. Quam autē fuerit huius abbatialis domus necessaria constructio, nonerunt omnes, qui abbatialem habitationē videre priorem. Erat enim habitatio nimis angusta, inconueniens, & propter ignis periculū metuenda, quanquam propter nudam & vacuam omnibus rebus mansuiculam nihil in ea fuerit. Eo namque die quo Trithemius abbatiam intrauit, præter libam vnā, byrerum,
 40 & stratum cum necessarijs suis, nihil fuit in domo abbatiali repertum. Iohannes enim Kolnhausen abbas, simplicitatis amator, mansiones omnes angustas & nimium deiectas ædificare & hic & in Selgenstatt semper consuevit.
 Non erant hic in abbatia eo resignante promptuaria, non cista, non mensa, non alia quæcunque reueraacula clausa vel tuta, in quibus reponi quidpiam potuissent. Trithemius ergo necessitate compulsus abbatiam sumptuoso pro sua paupertate construxit opere, promptuaria fecit, cameras ordinauit, seras apposuit, cistulas necessarias instituit, & alia multa (quæ hodie cernimus) non paruis impensis comparauit.

*Trithemii
liber de S.
Anna.*

*Præfati ma-
nus se cōtra
Trithemium
erigit.*

Anno quoque prænotato Iohannes Trithemius Abbas ad petitionē Rumoldi à Lau-
 50 pach Prioris Carmelitarū Franckfordiensis, viri optimi & custodis regularis obseruantia integerrimi, scripsit librū hodie vulgatissimū de lau lib. S. Anna matris beatissimæ Dei genitricis, & virginis Mariæ, qui à multis in magno precio habetur: in cuius 7. capite de purissima cōceptione Dei genitricis facit mentionē. Huius occasione surrexit quidā de ordine prædicatorum, Wigandus Cauponis nomine, prædicator conuentus Franckfordiensis, homo quidem satis doctus, sed nimium temerarius & superbus: opus, quātum ad puritatem cōceptionis pertinet, impugnare voluit, literas contra Trithemium (occultato scribētis nomine sub fratris Pensantis manus vocabulo) per nunciū in certū ad illū misit, & quasi male de conceptione scripserit, satis timide increpauit. Cui Trithem. in hæc verba relescripsit:
Egre ferrē cōuita tua & opprobria, lector innoce, nisi te graui morbo animi laborare intelligerē. q

EMII

auensperg, officarius Palatinus
 ntes foriter defensabat.
 ris, obiit Melchior abbas
 r doctus & eruditus, obseruati
 menta reliquit compositam & e
 is enim: orationes etiā qualitat
 cecidit è nubibus in Sunching
 siue lapis miræ magnitudinis
 endebat: de cuius significati
 us.
 bratum fuit xxviii. ordinis
 onasterio sanctorum Petri & Pauli
 hannes Trithemius abbas mon
 æus abas S. Crucis in Würzburg
 multa fuerunt decreta. In eodem
 qui ex Thubingen si Vanciarum
 riduum mane & sero, lecturam
 nostrum, quem præfatus abbas
 em Blasij abbatis Historigia de
 es ad finem cum intentione
 esū eiusdem capituli continet
 apitulo, pro tempore celebrato
 ndericus Imperator Romanorum
 rparato, filium relinquere
 Bagiasith Imperatoris Turan
 niolum irrupit, eundemque
 iani, qua poterat virtute, in
 impares erant, caduntur
 mine Christianorum multas
 equiarum pompam, quam
 rum validum in Creatura
 stris vbique præfatis
 quibus in Vienna Sabbato
 m, comitum, nobilium
 Vngaria, Bohemia, Ne
 pontificum, abbatum &
 nter ipsum regem, præ
 urcos mouendo studi
 herum Columbum, class
 in mari Indico, omnibus
 liquibus inuenit homines
 eum descripta, opus
 rex Romanorum secundum
 mondam filiam, nuptijs
 onialium nostri ordinis
 ifcopi Moguntini, de
 Primæ autem reformati
 ore, inter quas Guda,
 iuit ordinata, & præ
 rimum adornata. Verum
 Dabo

Trithem

Opera
Historia

usque adeo in te praestituisse cernitur, ut experientia medicorum principis & sculapii necessaria ad tuam curam videatur. In fine autem sic epistolam concludit: Si religiosus es, si fraternae charitatis amator, a conuictis & maledictis te modo cohibere non negligas, neque in tua prudentia contra immaculatam Dei genitricem temere confidas nisi hoc feceris, erit tempus, quo scripta tua, irrisione dignissima, inquisitio caput tuum reiecta dolebis. Cum his literis & alijs latioribus Trithemius misit virum quendam & eruditum ad Franckfordiam (erat autem in aduentu Domini) qui apud praedicatorum exploraret subtiliter, quis esset ille frater Pensans-manus. Is cum illo venisset, industria v. s. comperit esse praefatum lectorem Wigandum Cauponis. Hoc cum ad Trithemium retulisset, ortum est grande literarium inter eos bellum, quod ferme per biennium inter eos durauit. Mox enim aduersus Wigandum plures viri doctissimi, defensores Marianae puritatis, metro scripserunt & prosa: librum Trithemij & sensum eius de conceptione eius purissima defensores. Biennio tandem elapso, concordia inter Trithemium & Wigandum facta est per Rectorem Vniuersitatis Colonienfis Vdalricum Kreitvys de Eslingen Doctorem S. Theologiae famosissimum, maioris ecclesiae Colonienfis canonicum ac archiepiscopi consiliarium, ac per Tomum de Scotia, & alios sacrae Theologiae Doctores, ita quod Wigandus opinionem suam contrariam purissimae conceptionis Mariae & Trithemij opusculo abiurauit, veniamque remeritis sita petere ab ipso Trithemio compulsus fuit, & quod remissis iniurijs omnibus alter in alterum a modo inuentionem non scriberet. Nihilominus praedicatorum postea in curia Romana sub Alexandro Papa vi. contra Trithemium impetrare aut laborare subdole conati sunt, sed nihil profecerunt. Habebat enim abbas Trithemius sibi constantissime adherentes Vniuersitatem Parisiensem, Coloniensem, Thubingenensem, totumque ordinem Carmelitarum, ordinem Minorum, sacrosanctam Romanam ecclesiam maiorem coetum Cardinalium, archiepiscopos, episcopos, & principes multos, & pene omnem in Germania clerum, ac viros doctos & eruditos innumerabiles. Scripsit etiam eodem tempore: *Soliloquiorum hominis ad animam suam, lib. i. De laude quoque & amore & vero studio scripturarum, lib. i. De ordinis Carmelitarum exordio & progressu, lib. ii.* Statuta quoque prouincialis capituli nostri ordinis abbreviando in vnum volumine collegit. Quaestiones etiam graecas ad Rutgerum Sicambrum in euangeliorum dissimilitudine enucleauit. Item e graeco in latinum vertit librum Maximi abbatis de incarnatione Domini, & quasdam epistolas tertiae Synodi, S. Cyrilli archiepiscopi Alexandrini similiter, & quaedam alia.

Inquisitione de illo quis esset facta.

Concordia inter eos per Vniuersitatem Colonienfis facta.

Alia quaedam opuscula Trithemi.

Maximilianus rex Germaniae bello aggressus.

Cruelle facinus sanguinari.

Altaris in domo abbatijs consuetudo.

Reliquiae sanctorum altari impositae.

Anno etiam praenotato in mense Iulio Maximilianus rex Romanorum cum valido exercitu intrauit Gelriam contra Carolum ducem, qui aduentu regis audito ad Lotharingiam confugerat. Multa pedites regis conductitij mala fecerunt in terra, rapina, ferro & igne, nemini parcentes: viris enim ad ciuitatem confugientibus, mulieres pauperes in villulis manserunt, a quibus isti praedones, ne dicam homicidae crudelissimi, pecunias extorquere cupientes, minis, torturis, ac nece inaudita scelera commiserunt. E quibus, vt caetera cogitentur, vnum referamus. Rusticus quidam audito regis aduentu, ad Nonimagium Gelriae oppidum principale se contulit, vxore in villula cum paruulis relicta. Veniunt isti sanguisuga, praedam magis quam victoriam regis sitientes, mulierem ad proditionem pecuniae maritalis minis & terroribus sollicitant. Sed cum nihil ab ea extorquere comminationibus possent, vt eam ad votum suum commiseratione impellerent, atrepto paruulo in fante illius quem lactabar, lanceae alligarunt, ponentes eum ad ignem, vt in conspectu matris viuus afflaretur. Verum cum mater pecuniam, qua filium redimeret, non haberet, crudelissimi latrones, ea in spectante & gemente, puerum quousque moreretur, assauerunt. Multa & alia dictu horribilia in pauperes commiserunt. Rex autem Maximilianus, tam nefanda suorum scelera neficiens, victoria non obtenta cum damno & graui rerum suarum dispendio Gelriam exiuit.

M C C C C X C V.

Anno Iohannis Trithemij abbatis nostri XII. consecratum est altare nouum in domo abbatijs, quod ipse priori anno cum testudine & tota habitatione construxerat, per Erhardum episcopum Venecomponensem, Bertholdi archiepiscopi Moguntini in pontificalibus Vicarium, xv. calend. Iulij, qui fuit vigilia festi corporis Christi, in honorem S. Annae matris beatissimae semper virginis Mariae, & S. Andreae apostoli. Has autem reliquias sanctorum Trithemius abbas per praefatum episcopum altari fecit imponi in vase vitreo, de S. Andrea apostolo, de S. Nicolao episcopo, de S. Bonifacio archiepiscopo & martyre, de S. Laurentio martyre, de S. Luca euangelista, de S. Iohanne Baptista, de S. Paulo apostolo, de S. Lucia virgine & martyre, de S. Cecilia virgine & martyre, de vestimentis beatissimae

firmæ Dei genitricis Mariæ, & de sepulchro S. Iustinae virginis & martyris. Dies autem anniverfarius dedicationis eiusdem altaris positus est ad diem mensis Iulij xxxix. hoc est, iv. cal. Augusti, quo die ipse Trithemius in Abbatem huius monasterij fuit electus, quem admodum in principio suæ institutionis dictum est. Huius autem consecrationi altaris interfuit Iacobus Wimphelingus Schlerztatenfis, Theologus, poeta & orator facundissimus, & hoc tetraſtichon ex tempore cecinit:

*Dum Sponheimensi præerat Trithemius edî
Iohannes, alacri cum gravitate pater:
Diva Maria tibi, matrig, tuæ, & venerando
Andrea, præfens ara dicata fuit.*

10

Est enim beatissima Dei genitrix Maria ipsius aræ patrona principalis, post eam sancta mater eius Anna, & tertio Apostolus Andreas. Porro Maria Magdalena Iesu Christi amatissima biennio postea in compatronam, propter eius reliquias, quæ per Trithemium allatæ ex Gallia fuerunt, & ibidem repositæ, assumpta est. Denique pro decore eiusdem altaris Iohannes Abbas multas sanctorum preciosissimas reliquias successu temporis à diversis principibus, episcopis, abbatibus, alijsque ecclesiarum & monasteriorum Prælatiſ impetrauit, quas huic monasterio nostro cum gaudio importans, tabulis prout potuit includi, & ferreis pulchre fecit exornari, & iuxta præfatam altare cum reuerentia recondi. Sunt enim particulae complures quantitate & merito sanctorum notabiles, cum

Dies dedicationis præditi altaris.

Trithemius multas sanctorum reliquias importat huic monasterio.

20

honore maximo perpetuo seruanda. Eodem anno præfatus Abbas Iohannes Trithemius miracula sanctissimæ matris Annæ nonnulla descripsit, & Catalogum descriptioribus Germanis, quem ante annos ferme iv. inchoauerat, ad instantiam M. Iacobi Wimphelingij Schlerztatenfis supra nominati, hoc anno ex fecedis emendans, vt potuit compleuit.

Opuscula Trithemij huius anni.

Eodem quoque anno iv. cal. Aprilis obiit Rudolphus episcopus Herbipolensis, homo senio & calculi morbo grauatus, in ecclesia sua maiori sepultus. Post mortem eius ex more requisitus de mandato eius, & inuentus est lapis incredibilis magnitudinis, qui xxxiii. appēdebat lotones, & in signum miraculi in maiori ecclesia seruatur & ostenditur. Obijt autem annorum c. multam pecuniam & diuitias relinquens.

Episcopus Herbipolensis moritur.

30

Anno prænotato iii. nonas Ianuarij obiit Iohannes de Colnhausen quondam Abbas huius monasterij, postea in Selgenstatt (vt dictum est supra) translatus.

Iohannes Colnhausen quondam abbas hic moritur.

Eodem quoque anno iii. Iduum Septembris in quadam villa non longe à Wormacia, mulier partum edidit menstruosum & in solitum, duo corpora à capite distincta deorsum habentem, quorum capita superius à fronte in vnum compacta sunt, nec separari ab inuicem quolibet ingenio potuerunt. Adhuc hodie viuunt duæ scemellæ capitibus iunctis, corporibus diuisis, agentes quælibet suum vel sensu vel intellectu officium, altera dormiente vigilat altera, & dum ista plorat illa ridere vel etiam aliud quidpiam agere potest. Monstrum hoc ex accidente fertur contigisse. Dum impregnata mater cum altera quadâ secreta loqueretur in cœmeterio, stans vultu prope conuerſa, superueniens quidam causa iocandi capita vtriusque in fronte ad inuicem modeste collisit, quo ex improniso conterrita mulier, ad similitudinem casus edidit partum.

Conuentus Principum maximus.

40

Anno quoque prænotato maximus conuentus Principum ex omni Romano imperio, Maximiliano rege indiciente, per plures menses in ciuitate Wormacienſi habitus est in multa frequentia populorum, qui dinumerari non poterant. Ibi rege cum principibus electoribus (vt moris est) sedēte in maiestate, ac cæteris principibus, episcopis & abbatibus in ordine suo stantibus, xiv. die mēſis Iulij præfati Principes Electores, & postea cæteri, feudalta sua iuxta morem ab ipſo rege iuramentis præstitis susceperunt. Altera die sequente Maximilianus rex Romanorum de consensu Principum sublimauit Euerhardum Comitem Wirtenbergenſem in ducem Dececenſem: virum strenuum, pium, magnanimum, & dignum honore ducatus, quippe qui fuit singularis religiosorum & cleri amator, constantissimusque defensor, multorumque cœnobiorum reformator.

Comes Wirtenbergenſis creatur in ducem.

50

Eodem anno monasterium in Odenheim, Spirensis diœcesis, ab ordine nostro fuit translatus in seculares, per consensum summi pontificis ad instantiam apostatantium monachorum, qui nullam translationis suæ causam legitimam habentes, pro veris falsâ suggesterunt pontifici. De ipsorum apostatantium proteruo abbate, qui omnis mali fuit occasio quidam hoc tetraſtichon cecinit:

Odenheim ab ordine transfertur.

*Deposui benedictæ tuam, rapuig, Petrinam
Vestem: sic ditem fallere posse ratus,*

*At mihi nil prodest vestis mutatio, nam me
Prodit calities, & mea lingua leuis.*

*Nuvviler
similiter.*

Horum vestigia sequuti Abbas & monachi in Nuvviler, Argentinenfis diœcesis, de consensu præfati pontificis Alexandri vi. habitum cum ordine eodem ferme tempore deposuerunt, facti ex monachis malis canonici peiores. Væ impijs.

*Regnū Neapolitanum
à Gallis destruitur.*

Anno quoque prænotato in mensē Nouembri Carolus rex Francorum cum maximo exercitu armatorum intrauit Italiam, transiensque per Romam ad regnum Neapolitanum, illud fugato rege suo imperio totum subiugauit, ponens ex suis in omnibus castellis, ciuitatibus & munitiōibus homines custodes. Quibus peractis in Galliam est reuersus. Post cuius reditum rex Neapolitanus, qui antea fugerat in Hispaniam, ad regnum suum est reuersus, interfectoque aut fugato Francorum præsidio, totum sibi imperium denuo recuperauit.

MCCCCXCVI.

*Capitulum
provinciale
29. celebra-
tur.*

Hoc anno, qui fuit Iohannis Abbatis nostri XIII. celebratum fuit XXIX. ordinis nostri provinciale capitulum in monasterio Selgenstatt, Dominica iv. post festum Dominicæ resurrectionis: in quo præfederunt Hermannus S. Iacobi prope Moguntiam, Bernhardus in Northeim, Conradus S. Vdalrici in Augusta, & Iohannes S. Egidij in Nurenberga, monasteriorum ordinis nostri Abbates. Ibi Iohannes Tritheimus duxit illam notissimam cunctis orationem quæ *De cura pastoralis* prænotata est.

*Nomina vi-
sitantū ob-
scuram mo-
nasteriū no-
strum.*

Eodem anno iv. Nonas Iulij fuerunt hic in monasterio nostro, ad videndum Bibliothecam nostram, quam fama vbique preciosam diulgauit, Iohannes episcopus Wormacienfis, vir græcæ & latine doctissimus, Iohannes Reuchlin alias Capion, legum doctor, Hebraice, Græcæ & Latine disertissimus, ducis Wirtenbergensis secretarius: Franciscus Bononius Tergestinus, poeta & orator Græcæ ac Latine peritus, reginæ Romanorum secretarius, Henricus de Bunauve miles, in omni facultate eruditus, ducis Saxonie, Frederici & Iohannis secretarius, & Iohannes Vigilus, vtriusque iuris interpres, Philippi Palatini comitis secretarius, philosophorū omnium meccenas. Hic omnes viri doctissimi visa tanta multitudine rarorū voluminum in hoc paupere monasterio, ni miū obstupuerunt, ordinem preciumque eorum, & studium patris Tritheimij industriamque collaudantes.

*Iohannes fit
abbas S. Iohannis.*

Eodem quoque anno cal. Septembris obiit Gerardus Abbas monasterij S. Iohannis in Ringauia, vir bonus, amator disciplinæ monasticæ, qui bene & satis vtiliter præfuit monasterio suo, maxime quoad substantiam rerum temporalium. Huic successit Iohannes de Segen, eiusdem cœnobij monachus, vir aq̃ue bonus & laboriosus, qui ambitum monasterij sui nouum à fundamentis pulchro opere lapideo construxit, cum fenestris & restudine, sicut hodie cernitur, eleemosynis & subuentione fidelium & amicorum adutus.

*Seditio ciuū
in Creutz-
nachi.*

Anno prænotato ciues oppidi Creutzenacht seditionem quandam inter se suscitauerunt, quæ multis in malum versa est. Præfatus enim principis Palatini Albertus Goler de Rauensburg ciuem quēdam propter demerita posuerat in carcerem, quod cum quibusdam e ciuibus (nescio quam libertatem allegantibus) displiuisse; absente præfecto carcerem effringentes captiuum eduxerunt, factoque conuentu in oppido verbis contumelia plenis contra principes effusi sunt. Verum cum res ad notitiam Principum delata fuisset, autores turbationis grauiter puniti sunt, alij digitis abscissis, alij in fronte atque alij in maxillis ferro adusti.

Eodem anno Hermannus archiepiscopus Colonienfis cum potentia rebellionē ciuium suorū in Andernacht suppressit, quibusdam qui autores inobedienciæ videbantur, captis, alijs punitis, atq; alijs de patria proscriptis, & sic eorum contumacia desijt.

*Episcopus
Colonienfis
fit Admini-
strator ec-
clesiæ Pa-
derbornensia.
Morbus ul-
cerū S. Iob.*

Anno quoque prænotato capitulum ecclesiæ Paderbornensis propter senium & infirmitates episcopi sui continuas, in Administratorem ecclesiæ suæ assumpsit Hermannum præfatum episcopum Coloniensem, qui administrat eandem ecclesiam hodie.

His temporibus morbus quidam pustularum turgentium ex Gallis in Italos, & ex illis in Germanos mirabili & eatenus inaudita calamitate humanū genus affligens & corrumpens inuasit, quem morbum Iob plerique appellauerunt. Incipere autem vixitimum solebat circa loca verenda, vel in aliqua corporis extremitate, virus suū ad modum lepre iurgente vlcere per totum corpus diffundens, ac miserabiliter continuo dolore crucians egrotos, & contaminans approximantes.

*Philippus
dux Austriae
ducit uxorem.*

Eodem anno Philippus dux Austriae ac Burgundiæ, filius Maximiliani Imperatoris Romanorum duxit uxorem, filiam Ferdinandi Christianissimi regis Hispaniarum.

MCCCCXCVII.

Tritheim

Opera
Historia

M C C C C X C V I I

Anno Iohannis Trithemij abbatis nostri xiv. monasterium quod Sunsheim appel-
latur, non longe ab Heydelberg, in dioecesi Spirēsi, ad exemplum aliorum apostatantium
monachorū, cum abbate & monachis ab ordine nostro est translatum in ecclesiam secu-
larem, licentia & dispensatione Alexandri vi. Romani Pontificis, factique sunt ex mona-
chis peruersis canonici seculares criminosi.

*Sunsheim
ab ordine
transfertur.*

Eodem anno x. calend. Iulij Iohannes archiepiscopus Treuirensis contra ciues suos
inobedientes oppidi Bopardiensis magnum produxit exercitum. Qui cum eius voluntati
consentire recularent, fortissima eos obsidione cinxit, habens secum quosdam potenti-
mos imperij Principes mercede conductos, cum multis pugnantibus & machinis belli-
cis. Sed cum ciues tanta se multitudini non posse resistere cernerent, xii. obsidionis die se
pontificis imperio submiserunt.

*Bopardia
capitur.*

Anno quoque prenotato Laurentius episcopus Herbipolēsis, mortuo abbate Sco-
rorum in suburbio eiusdem ciuitatis trans pontem, expulit monachos Scotos, quorū vix
duo erant propter vitam eorum reprobam, & introduxit fratres nostri ordinis & obser-
uantia de monasterio S. Stephani prothomartyris.

*Scoti à cer-
nulo Her-
bipolēsi pul-
santur.*

Eodem quoque anno, cum Euerhardus dux Wirtenbergenis secundus, qui primo
duci in Wormacia creato successerat, multa perperam & turpiter contra fidem & bonos
mores à suis commississe diceretur, & nonnullos ex consiliarijs suis potiores neci destinare
proponeret, auisati illi in eum capiendum perpetuisque mancipandum, carceribus con-
spirationem fecerunt, priusquam ipsi necarentur ab illo. Quod cum ei innotuisset, iv. cal.
Aprilis occulte fugit cum thesauris suis, primo ad regem Romanorum, qui tum erat in Vi-
ma oppido Sueuicā non infimo. Rex inter ipsum ducem & regentes terræ Wirtenbergen-
sis in hunc modum concordauit: *Euerardo ducatum abdicanti, ac Valtrio filio fratris paruulo
cedenti, Wirtenbergenes quotannis vi. millia florenorum persoluant ad vitam.* Sed dux non acce-
ptata concordia recessit, cum paucis vagus in terra, primo apud Argentinenfes, postea in
Baden, ac deinde in diuersis alijs locis mobilis, semper & ubiq; stoliditatis suæ relinquens
uestigia: postremo confugit ad inuidissimum principem, dominum Philippū comitē Pa-
latinū, & ad tempus fuit in Creutzenach, postea in Heydelberga, & nunc in castro Lin-
denfels impensis eiusdem principis moram agit, in omni abundantia & libertate, ita ta-
men quod inde non fugiat.

*Euerhardus
dux Wirte-
bergenis
presugus.*

Eodem anno quidam Doctor Parisius fuit, ordinis fratrum prædicatorum, nomine
Iohannes Veri, homo temerarius & præsumptuosus, qui in die conceptionis purissimæ
semper virginis Dei genitricis (vt mos est illorum hominum) in oppido quodam Deppe
Rothomagensis dioecesis, publice in ambone prædicauit, beatissimam virginem Mariam
purgatam ab originali macula & non præseruatam. Ex qua prædicatione scandalum gran-
de in populo fuit exortum, quia omnes ferme hodie (præter paucos Prædicatores) credūt,
sentiant & prædicant, Dei genitricem, omni laude dignissimam, originali nunquam sub-
iacuisse peccato, sed præseruatam semper. Vnde citatus ad Vniuersitatē Parisiensem, pro-

*Error con-
ceptionis
Mariæ Parisi-
sis reuoca-
tur.*

40 positiones suas erroneas & falsas xv. die mensis Septembris publice reuocare & abiurare
compulsus fuit, cum iuramento quod nunquam aliter de conceptione beatæ Mariæ sem-
per virginis sentire, credere, aut prædicare velit, quam præfata Vniuersitas determinauit.
Sequenti autem die, hoc est, xvii. mensis Septembris, congregati sunt apud S. Maturinum
in ciuitate Parisiensi lxxxii. sacræ Theologiæ Professores, viri doctissimi, & omnes in ea-
dem Vniuersitate de rigore promoti, in præsentia totius Vniuersitatis, vno ore, vnaq; sen-
tentia, statuerunt & determinarunt, *Quod nemo deinceps præfata Vniuersitati adscribatur, nisi se
huius determinationis, q. videlicet beatissima Dei genitrix & virgo Maria semper ab originali ma-
cula fuerit immunis & præseruata, assertorē strenuumq; propugnatore pro viribus futurum confirmet
iuramento:* ipsi etiā omnes antea iurauerunt, sicut in statuto continetur, se omni tempore
50 huic veritati purissimæ conceptionis Marianæ firmiter adhæsuros. Mirum nobis videtur
quod tantis viribus se nonnulli opponere audent. Horū exemplo prouocati sacræ Theo-
logiæ Professores almæ Vniuersitatis Colonienfis simile statutum fecerunt anno Trithe-
mij abbatis nostri xvi. vt infra dicemus. Moguntinæ quoq; Vniuersitatis Doctores anno
Iohannis Trithemij xviii. simile pro defensione purissimæ conceptionis decretum san-
xerunt, vt suo loco dicemus.

*Statutum
vniuersita-
tis contra
Maculism.*

Eodem anno dux Saxonix Albertus, nomine regis Maximiliani cum exercitu inua-
sit Gelriam, & quibusdam castellis obrentis, præda, ferro & incendio multa pauperibus da-
mna fecit in terra, donec treugis factis recessit.

*Bellū contra
Gelrienses.*

Trithem

Opera
Historia

*Bellū inter
Suiceros &
regē Rothma-
norum.*

Anno Iohannis Trithemij Abbatis nostri xv. magnum inter regem Romanorū totumque Imperium Romanum & confœderatos, qui Sutenfes siue Suiceri dicuntur, bellum fuit exortum, & multa millia hominum ibi ab vtraque parte ceciderunt. Tandē inter regem & Sutenfes, post multa percepta vtriusque incommoda, concordia facta est, quæ non multis placuit, maxime Suenis & nobilibus de liga Sueuica, quam Imperator ante annos x. instituerat.

*Reliquias S.
Hyldegardis
in Trithemio
obtinuit.*

Eodem anno tumba S. Hyldegardis virginis in monte sancti Ruperti cum maxima reuerentia fuit aperta, in presentia totius conuentus ibidem, & aliorum ad hoc ordinatum, quorum vnus fuit Iohannes Trithemius Abbas noster, qui precibus obtinuit eiusdem sanctæ virginis brachium à Magistra & conuentu, qui bus multa bona fecerat in tempore tribulationum earum. Has vero sacras reliquias cum alijs in quandam tabulam fecit includi.

*Blidenstatt
ab ordine
transferuntur.*

Eodem ferme tempore Abbas & monachi ordinis nostri in Blidenstatt Moguntine diœcesis, dispensatione summi pontificis narrationibus falsis impetrata, ab ordine apostatarunt, nullam causam habentes aliã, nisi peruersam voluntatem & odium disciplinæ regularis, facti ex monachis dissolutis clericis turpiores. Res mala & Deo sine dubio contraria. Videant ergo tam consentientes, quam assumentes huiusmodi iniquam translationem, quid Deo aliquando respondeant.

*Conuentus
Principum in
Friburg.*

Anno prænotato magnus conuentus Principum cum Maximiliano rege Romano- rum habitus est in oppido Friburgensi per multos dies, & ibi multa fuerunt pro pace & utilitate Reipublicæ tractata, sed nullus aut paruus subsequutus effectus. De bello mouendo contra Turcos, de continuando iudicio Camera imperialis, Wormaciæ anteternium instituto, & de corrigendis rebellibus multa consilia sunt habita, sed quia neruis pecuniarum deficientibus, corpus Imperij ad bella maxime ardua non erat sufficiens. Contribuere autem multi consenserunt verbis, sed rebus contrarium multi facere non formidarunt.

*Ladgrauius
Hassa ducis
suis Palatini,
Belium Gel-
rense.*

Eodem quoq; anno Wilhelmus provincialis Comes Hassiæ duxit in vxorē filiam illustriissimi principis Philippi comitis Palatini Rheni ducisq; Bauariæ, & nuptiæ in Franckfordia cum maxima Principum & nobilium frequentia celebratæ sunt.

Hoc ipso anno magnus in ducatu Gelrensi bellorum tumultus fuit, & rex Romanorum in propria persona cum alijs principibus multas munitiones in deditioem accepit, sed bello Sutensum ex improviso superueniente (vt sequenti anno dicemus) Gelrenses dimittere fuit coactus, & exercitum mouere in Heluetios, & tunc Gelrenses iterum ad ducem suum à rege defecerunt.

*Capitulum
provinciale
30. celebra-
tur.*

Anno Iohannis Trithemij Abbatis nostri xvi. celebratum fuit ordinis nostri provinciale capitulum xxx. in monasterio S. Stephani Herbipolis Dominica iiii. post festum Paschæ, in quo præfederunt idem Iohannes Trithemius, qui & orationem ex tempore dixit, & dux verbi* fuit, Andreas Montis monachorum, Iohannes Sancti Michaelis in Hildensheim, & Thomas in Selgenstatt, monasteriorum ordinis nostri & obseruantia Ab- bates.

*Statutum
Vniuersita-
tis Colonien-
sis contra
Maculinas.*

Eodem anno facultas Theologica almæ Vniuersitatis Colonienfis statuit & decreuit, constitutione firmissima tenendum, sentiendum, credendum, docendum, prædicandum, & constantissime defendendum ab omnibus suppositis suis, Quod beata Deigenitrix virgo Maria ab omni labe originalis peccati, ex singulari prerogativa diuina potestate, semper fuerit præseruata, exempta & priuilegiata, & qui contrarium fecerit, ab ipsa Vniuersitate resecatus, honoribus & emolumentis Theologicæ facultatis omnino & omni tempore sit priuatus, & q̄ nullus in ea facultate promoueatur, nisi iurauerit se hoc statutum semper obseruaturū.

*Arnoldus
Bostius mo-
nitus.*

Anno quoq; prænotato secunda feria post diē Palmarū Iohannes Trithemius Abbas huius monasterij Arnoldo Bostio Carmelita Gandauī cōmoranti, viro doctissimo atque religiosissimo, per literas sciscitanti quid scriberet, vt vero amico responsurus rescripsit, se in manib. habere magnū opus Steganographiæ, ad vnius principis petitionē, q̄ tractaret de quibusdā rebus & artibus occultis atq; mirandis, ab eo nouiter inuentis, q̄ nulli hominū antebac fuerim cognita, quemadmodū opus ipsum pbat. Verū priusq̄ venisset epistola Gandauī, Bostius ipse, cui scripta fuerat, pridie nonas Aprilis, hoc est, s. feria post festū Paschæ (Trithemio nesciente) ad Dominū migravit. Prior ergo cōuentus Gandauī missam Bostio epistolā aperuit, legit & quasi pro miraculo vbiq; diuulgauit, quæ breui temporis spatio per totā Galliā & Aleman. coram

ra in multis principibus & doctissimis viris fuit publicata, rescripta, & maxima omnium admiratione lecta, & pro nouo & inaudito miraculo habita. At vero cum nullus, quantumlibet eruditus, earum rerum quae ibi promittebantur, vel principia vel rationes intelligere potuisset, ambiguum protulere sententiam. Alij Trithemium hominem diuinum, alij predicabant eruditissimum, nonnulli, quibus & intellectus tardior & voluntas ad temeritatem paratior, Magum cum & spirituum ministerio haec agere confirmabant. Sed quam pura sint naturalia cuncta, quae in eadem epistola referuntur, ex principio libri Steganographiae patefecit. Hac nouitate commoti plerique viri doctissimi, ex vltimis Galliae finibus, videre & alloqui Trithemium, huc venerunt, qui visis libris & rebus ipsis, quorum famam longe positi audierant, demonstrationeque lucidissima quantum decurrit a Trithemio assumpta, famam rebus & veritate longe inferiorem fuisse confessi sunt. Nonnulli etiam longe distantes, nuncios suos cum literis ad Trithemium miserunt, cupientes rei cognoscere veritatem, quam sola fama cognouerant.

Horum aliquibus Trithemius ita rescripsit, vt & mirandorum suorum operationem sine superstitione naturaliter intelligerent esse possibilem, & quod principia ipsius artis, operandi que per eam tanta mirabilia rationem nescirent. Inter eos vero qui huiusce de rebus Trithemium per literas conuenerunt, Vlasus Lusitanus, vir certe doctissimus, tanta subtilitate, tanta eruditione, tantaque varietate argumentorum, l. teris cum Trithemio egit, vt nemo in proponendis quaestionibus talium rerum eo perspicacior vnquam fuerit a Trithemio compertus.

Eodem anno, ix. die mensis Septembris, canonici tam maioris quam altorum ecclesiarum ciuitatis Wormacienfis, vnanimiter, rebus suis deportatis, Wormaciam exiuerunt, propter ciuium iniurias privilegia clericorum temere violantium, & hodie tertius annus post exitum eorum agitur: sed nihil adhuc de reditu in urbem actum inuenitur. Sape vices suas ad concordiam inuictissimus Princeps Philippus Comes Palatinus Rheni interposuit, sed propter vtriusque partis duritiem nihil profecit. Custodia portas diligentissime obseruant, ne quis canonicorum, qui sua sponte exiuerant, contra eorum voluntatem regrediatur ad ciuitatem Wormaciam.

Hoc ipso anno Maximilianus Romanorum rex, suspenso interim Gelrensum bello, totum exercitum mouit in Suintenses, qui precedente anno rebellionem inchoantes multa regi nescienti damna intulerant, veniensque in monte Martio ad fines eorum, plures conflictus inter se habuerunt, ita vt plus quam XII. millia caesa vtriusque referantur. Ibi ab Helucijs occisi fuerunt Comes vnus de Pitsch, & alius de Westerbürg, cum nobilibus & strenuis viris multis. Tandem post pericula & incommoda multa in fine Septembris concordia editur.

Eodem anno moritur Wilhelmus Lantgrauus Hassiae, gener illustrissimi principis Palatini, sine liberis: vxor ad patrem reuersa viduitatis suae deplorat incommoda vsque in presentem diem, vt pote quae maritum amantissimum tam cito amiserit prole non suscepta, & vix vnus anni spatio cum coelatae potuerit. Post cuius obitum grauis inter Wilhelmum patris filium, eius successorem, & clarissimum Principem supra dictum Philippum Comitem Palatinum, patrem viduae relictae principis defuncti, dissensio fuit exorta, ratione dotis filiae ipsius Palatini per defunctum ante assumptum matrimonium adscriptae. Vnde plures interhabuere diuitas Moguntiae, Franckfordiae, Wormaciae, & iam Herbipoli nouissime, sed nondum in concordiam venire potuerunt vsque in presentem diem.

M. D.

Anno Iohannis Trithemij abbatis nostri xvii. & sequenti apparuerunt cruces in lineis vestimentis hominum, in camisijs, in peplis mulierum, in mensalibus & linteaminibus, non solū in his quae habebantur in vsu, sed etiam in illis quae in eistis inclusa nullum aeris influxum habere videbantur. In corporalibus quoque, & pallis altarium, & albis similiter, multotiens apparuerunt. In Sobernheim & Meysenheim primo visae sunt, cum maximo vulgi timore & horrore, tam subito, quod aliquando dum Salue cantaretur in ecclesia, xxx. homines cruces habuisse, quos antea non habuerant, inuenti fuerint. Posthaec apparuerunt in Creutzenacht & villis circumiacentibus, deinde in Bingen & in Moguntia, & consequenter in multis Alemanniae locis. Erant autem cruces paruulae, varij ac confusi coloris, ac si panus aliqua pinguedine mixti coloris esset iniunctus: nec poterant qualibet lotionem deleri, sed post diem nonum aut decimum per se deficientes euauerunt. Has cruces magna pestilentia hominum in multis locis post biennium subsequuta est.

Fama Trithemij preuocati huc venere.

Vlasus Lusitanus vnus doctissimus.

Clerici Wormacienenses grauius.

Belli regis Romanorum contra Suintenses.

Lantgrauus Hassiae moritur.

Dissensio inter Palatinum & Lantgrauum.

Cruces apparuit in Suintensibus hominum.

Trithem

Opera
Historia

*Capit. 5.
Anna fur-
tina abla-
tio à Mo-
guntia.*

Eodem anno lapicida quidam, qui constructione turris, S Stephani Moguntia all-
quandiu laborauerat, caput sanctissimæ Annæ, matris Mariæ semper virginis, quod in ca-
dem ecclesia habebatur argenteo inclusum vasculo, cū ipso argenteo furatus est, recedens-
que occulte ad oppidum Duren, ducatus Iuliacensis, & diocesis Colonienfis, sacrum ver-
ticem detulit, qui à ciuibus cum honore susceptus fuit. Sanctum itaque caput à Durēsbis
in magno habebatur honore, & quod Moguntia quasi penitus ignotum latuit, hodie in
Duren maximo populorum concursu ex nostris hinc alijsque remotioribus prouincijs
ingenti cum honore uisitur, precibus & oblationibus infinitis pene cumularum. Ferunt
autem ad inuocationem sanctæ matris Annæ signa ibi contigisse & miracula, de quibus
cum nihil nobis constat, nolimus incertum indicare. Canonici autem præfata ecclesiæ
labores & expensas pro restitutione sanctissimi capitis ablati facientes, oppidanos Duren-
ses citauerūt ad regiam audientia, sed nihil profecerūt, sancto pignore priuati vsq; in præ-
sentem diem. Nulla enim ratione induci possunt, vt caput sanctum restituant. Quid vero
posthac facturi sint Durenfes, nos hoc tempore scire non possumus.

*Miraculis
claris.*

*Iacobus
Marchiofi
coadiutor
Treueris.*

Anno prænotato Iohannes archiepiscopus Treuirensis senio grauatus, in coadiuto-
rem assumpsit Iacobum, Christophori Marchionis Badensis filium, ex fratre Carolo ne-
potem, virum ingenio & moribus excellentem, quæ Papa Alexander VI. in sua assumptione
confirmauit, cum prouisione succedendi. Hoc factum quatuor ex canonicis maioris
ecclesiæ, Decano uidelicet & alijs tribus, non placuit, nec placet vsque in præsentem diem,
Vnde magna in ecclesia Treuirensi post mortem archiepiscopi futura timetur dissensio, 20
nisi Deus eam præuenire uoluerit.

*Iubilæus
Roma cele-
bratur.*

Hoc anno maximus populorum concursus ad curiam Romanam pro indulgentijs
anni Iubilæi ex omni Europa factus est, & multa Romam pecunia illata. Curiebant uiri &
mulieres, uiduæ ac virgines, iuuenes ac senes, monachi ac moniales, permixti ac confusi, ce-
ratque res uito sapienti admiratione digna. O utinam aliqua domi mansissent iuuenulæ
virgines, & qui sub obedientia fuerant constituti. Multi etiam fame & peste consumpti, in
itinere perierunt, nonnulli etiam occisi, aliqui uenditi ad extrema pericula deduci sunt.
Est cœnobium quoddam monialium ordinis nostri in diocesi Spirensi iuxta Limpurg con-
struatum, Iohanni Trithemio abbati nostro Papali autoritate commissum, cuius abba-
tissa sine licetia uel episcopi uel abbatis Romam pro indulgentijs Iubilæi præfata, in redi- 30
tu obiit, & locum suum nimis inconsulte desolatam post se reliquit. Huic in abbacia pere-
lectionem successit canonicam Richmodis de Horst uirgo nobilis & deuota, latina linguæ
fatis erudita, monialis cœnobij Macchabeorum in Colonia, regularis disciplina amatrix
& custos integerrima, quæ inter alia ingenij sui monumenta integram de S. Anna histo-
riam cum melodia composuit.

*Ciuitas Mo-
don à Tur-
co capitur.*

Eodem quoque anno, XI. die mensis Iulij Bagiasith Imperator Turcorum in pro-
pria persona cum exercitu millium armatorum obsedit Modon, ciuitatem Venetorum
magnam atque pulcherriam, eamque post multos labores & insultus IX. die mensis Au-
gusti uolenter cepit, & multa Christianorum millia crudeliter interfecit, ceteros in serui-
tutem turpissimam abduxit. 40

*Conuentus
Principum
in Augusta.*

Eodem anno iterum fuit conuentus regis & multorum Principum in Augusta, &
multa contra Turcos conclusa fuerunt, & nihil amplius sequutū, propterea quod omnes
quæ sua sunt quarunt, non quæ fidei & necessitatis extrema Christianorū. Ibi de consensu
Principum generalis contributio pecuniarum pro necessitate imperij fuit imposita, sed
quolibet suos per se nimium radente subditos, nihil Imperio poterat à pauperibus dari: &
sic perit fides, perit pax, & concordia Christiana,

*Contentio
abbatis cū
Augiensis.*

Anno quoque prænotato incolæ villæ nostræ Auen requisiti per Iohannem Tri-
themium abbatem nostrum, vt sibi fidelitatis præstarent homagium, obedire satis proter-
ue recusarunt, præscriptionem allegantes, quod nulli abbatum homagium in memoria
præstitissent. Verum cum abbas negotium differret ad inuictissimum Principem Palati- 50
num, timentes rustici pericula & damna, homagium præstiterunt & exhibuerunt, nec
immerito. Nam cum Abbatem huius monasterij, qui pro tempore fuerit, Domi-
num suum semper recognouerint, & nullum alium, ipsi & nulli alteri merito iurare de-
bebunt.

*Virgo qua-
dam Christi
stigmatibus
insignita.*

His temporibus claruit in Italia in ciuitate Ferrariensi uirgo quedam deuotissima, Do-
minicæ passionis mediatrix feruentissima, nomine Lucia, soror professa sub tertia regula
S. Dominici ordinis Prædicatorū, stigmatibus crucifixi uisibiliter & sensibiliter insignita,
quæ omni VI. feria sanguinem fluentem de se manifeste emittunt. Et licet præfata uir-
go con-

go continuum eorundem stigmatum sentiat dolorem , quartis tamen & sextis amplius cruciatur. Hæc stigmata multi viri docti & clarissimi & viderunt & palparunt, qui testimonium miraculo perhibent , quorum testimonio nos contradicere nec volumus, nec debemus.

M D I .

Anno Iohannis Trithemij Abbatis nostri xviii. celebratum fuit ordinis nostri xxxi. provinciale capitulum ad Dominicam tertiam post festum Paschæ in monasterio Fuldensi, in quo præfederalunt Iohannes Trithemius præfatus Abbas noster, qui & verbum fecit, & Iohannes S. Egidij in Nurenberga, Iohanes in Husburg, & Iohannes in Elchingen, monasteriorum ordinis nostri abbates, Nihil ibi de nouo fuit statutum, sed tamen multa ordine tractata.

Capitulum provinciale 31. celebratum.

Eodem anno Christophorus Marchio Badensis fuit hicmet tertius , equitatu ad Winterburg præmissio , ne multitudine nos grauaret. Venit autem videre bibliothecam & quædam arcana, pro quibus anno priore Trithemium ad se vocauerat ad castrum suum Lutzenburg, & in notitiam cognitionemque assumpsit.

Marchio Badensis Sicut huc videtur bibliothecæ.

Eodem quoque anno in die conuersionis S. Pauli obiit Christianissima & vere deuotissima mulier, domina Margaretha vxor illustrissimi principis Philippi, comitis Palatini ac ducis Bauariæ, sepulta Heydelbergæ in choro ecclesiæ spiritus sancti , cuius tricesimum Prænceps in Quadragesima solenniter peregit.

Margaretha vxor Palatini mortua.

Anno etiam prænotato facultas Theologica Vniuersitatis Moguntinæ , exemplo Parisiensium Colonienſiumque prouocata, statutum fecit xiiii. die mensis Octobris profidei veritate, ac defensione purissimæ conceptionis beatissimæ Mariæ semper virginis, determinans eam ab omni originali macula semper præseruatam, exemptam & immunem, contrariamque assertionem impiam erroneamque iudicauit. Et nihilominus decreuit neminem in Theologia promouendum deinceps, nisi iuret quod nunquam velit fauere opinioni contrariæ in aliquo.

Decretum Vniuersitatis Moguntinensis contra Maculistas.

Eodem anno, post mortem cuiusdam tyranni, qui pauperes inique oppresserat in Moravia, cum filius in hereditate paterna succedens, quoddam eius castellum , nomine Giemps, cum vxore & filia in habitauit: & ecce quadam die, eo ad mensam sedente, venerunt duo maligni spiritus in specie humana ad portam castrum, petentes introueri, quibus Portarius dixit, Qui, vel unde estis, oportet enim vt hæc Domino meo denunciem? Cui illi respondentes dixerunt, Nec ad te pertinet, nec ad Dominum tuum, qui vel unde sumus, sed quantotius introuerit, nos alioqui videbimus, quod nobis pateſcat ingressus. Portarius currens vt hæc Domino suo annūciaret, cum introisset vbi sedebat, vidit illos duos, quos extra portam dimiserat, coram Domino stantes, & præ timore nihil poterat loqui. Illi autem post multa minatoria & terribilia verba, horribilasque visiones (vt sim breuis in narratione) illū cum omni familia sua exire de castro compulerunt post quorū discessum multitudo Dæmonū conueniens magna castrum illud in habitare cepit, vltantes die ac nocte, atq; plaudentes mirabilia faciunt.

Dæmones castrum in Moravia præoccupant.

Anno prænotato in die Epiphaniæ Domini sub missa , venit quidam de militari genere, nomine Iohannes de Eltz, cum quibusdam alijs militaribus, qui iura & libertates suas per archiepiscopum Treuirensē violari querebantur, cum nauibus & equitibus per Rhenum & terram, & præoccupauit Bopardiam, posuitque mox custodes suos ad muros, turres & portas obtinuitque oppidum nullo resistente, omnibus qui de parte archiepiscopi fuerant eiectis, & quid sequatur expectamus.

Bopardia per militares capta.

His temporibus multiplicati fuerunt hæretici in Bohemia, qui vulgo Fossarij nominantur, propterea quod in fossis & occultis speluncis nocte conueniunt, turpitudinē sine differentia personarū, more bestiarū, exercentes, qui ecclesiā Dei & ministros eius contemnunt, sacramenta irridēt, infinitos scaturientes errores. Crescit hoc nefandissimū genus hominum, & mirum in modum quotidie augetur, in tantum quod anno prænotato numerus eorū maior xix. millibus fuit inuentus. Sed & Nobiles atque potentes quamplures in regno Bohemiæ ad eos turpissimos hæreticos declinarunt: e quibus vnus, Christophorus nomine, vir nobilis & diues, quadraginta florenorum millia inter eosdem hæreticos pro elemosyna distribuens, vnus ex eis factus est.

Hæreticorum in Bohemia multiplicatio.

His temporibus in Bohemia nobilis quidam Laurentius Glatz de Rotēhausen, fide & cōuersatione bonus Christianus, qui emerat oppidum quoddam; Gurricke dictum, in quo reperit oppidanos ferme omnes præfata sectæ hæreticos, quibus vnus, cum legē proposuisset, vt aut renunciarent errori, aut bonis omnibus relictis ab oppido discederēt, omnes vna

Hæreticorum in sua malicia peruersitas.

nimiter in baculis suis exierunt, omnibus quæ habuerant relictis, profecti ad alios errores sui confocios, à quibus tanquam martyres Christi fuerunt in gaudio & honore suscepti, & in cunctis necessarijs copiosissime prouisi. Apostolorum se profitentur imitatores, homines sine Deo, sine corde, Diabolo pleni. Sunt autem homines astutissimi, & in sua secta mirabiliter docendo, disputando ac defendendo periti, intantum quod non facile à quolibet rationibus disceptando poterunt superari: nullus tam grossi intellectus reperitur, qui tamen usum rationis habeat liberum, qui non mox hanc sectam fuerit professus, in ea defendenda rationibus (vt eis videtur) doctissimus euadat. Sed ne quis rem alicuius miraculi existimet, causam tantæ mutationis dicemus, vt omnes non Deum sed malignum spiritum in ipsis operantem intelligant. Quicumque in illam secretam intronitti prudentia societatem exoptat, primum aliquo celebrante catholico sacerdote ecclesiam ingreditur, & stans in angulo, vel secreto aliquo loco, per totam missam verba quædam contumeliosa (quæ nos propter infirmos exprimere non decet) contra sacramenta loquitur sub silentio, cum intentione sibi à docente proposita, quibus post finem missæ completis, musca magni corporis aduolat, & pennarum strepitu significans se adesse præsentem, oris introitum petit: at vero mox vt ille os suum aperuerit, ingreditur illa, & homo spiritu diabolico impletur, efficiturque in ea secta doctus & mirabiliter astutus. Verum ipsi muscam illam non Dæmonem, sed spiritum sanctum esse confirmant, qui in eos, vt veros apostolorum imitatores, sicut in die Pentecostes in illos quondam, descendens, eruditos faciat & constantes: & reuera non constantes, sed pertinaces fiunt, nec vllis tormentorum generibus à suis erroribus ad rectam fidem reduci vnquam potuerunt. Nouimus conuersum vnū, qui hereticorum deceptus consilio, ea (quæ diximus) sub missa fecit & dixit, sed cum strepitum muscæ caput circumuolantis audisset, paucifactus in terram cecidit, & vix muscæ, ne os ingrederetur, abigere potuit. Verum non omnes, qui eam profitentur sectam erroris, ad hanc secretam maligni spiritus infusionem venire permittuntur, ob certas rationes & causas.

Modus profitendi sectam.

Conuentus Principum Nurebergæ.

Anno etiã prænotato Trithemij abbatis xviii. Maximilianus rex Romanorum ad festum S. Iacobi principibus ad Nurenbergam rursus indixit conuentum, sed paucis venientibus nihil memoria dignum ibi gestum fuit. Contributio quidē illa vniuersalis grauissima, quæ imposta per regem Augustæ fuerat, annis sex continuanda, pro Imperij necessitatibus releuandis, à quibusdā postulata fuit, sed omnibus ad tribuendum inuoluntarijs, nihil aut parum datum fuit, & qui dederant semel, manum retraxerunt.

Cruces apertæ in vniuersitate.

Eodem anno cruces sanguinæ, varijque characteres in peplis mulierum apud Leodicensis & Traiectenses super Mosam maxime apparuerunt, quæ subito plerumque in conspectu notabilium virorum ex aere lineis panniculis fuerunt impressæ. Scripsit de his crucibus & mirandis tractatum luculentum Matthæus Herbenus Presbyter ecclesiæ S. Seruatij in oppido memorato, homo fide & eruditione venerandus, Trithemij nostri abbatis in literis Græcis quondam auditor atque discipulus.

Homo in Gallia Magnus apparuit.

Apparuit his diebus Lugduni in Gallia homo, natione Italus, nomine Iohannes, qui se Mercurium maluit appellari propter omnimodam sapientiam quam profitebatur antiquorum. Vxorem circumduxit & filios, omnes lineis indutos, & imitatione Apollonij Thyanensis quondam philosophi (vt Danus est testis) cæthenam ferream à collo portantes. Magna promittebat, & se veterum Hebræorum, Græcorum & Latinorum omnium perfectissimam gloriabatur habere scientiam. Contemptor veterum, se cunctos eruditione excellere putabat, asserens neminem Græcorum vel Latinorum præter se vnicū fuisse sapientem: se namque in omni sciētia mundi consummatum ostendit, rerum naturalium ac arcanorum omnium interpretem profundissimum esse confirmat. Magnam præ se in publico fert grauitatē, moribus & in celsu fenerus, cum mendacitate vitam ducit propheticam: se natum ad res summas testatur, & diuino numine plenum, metallorum transmutationem veram promittit, & nihil ignorare videri appetit: se felicia infelicitare, infeliciaque felicia reddere posse pollicetur: artem sequutus magicam naturalem, quam præci sapientes in precio habuisse cognoscuntur. Aliquanto tempore apud regem Gallorum in precio fuit, cui duo triumphantissima dona contulisse memoratur: Alterum fuit ensis centum & lxxx. gladiolis refertus, alterum vero clypeus mirabili speculo illustratus. Hac duo miranda sub certa constellatione mirabiliter facta in quodam libello commemorat, & quæ sint productura effectum vi nature secretum manifestat. Denique rex volēs hominis experiri scientiā, præcepit Medicos conuenire omnes gratia disputationis, qui factō examine dixerunt ad regem illum supra hominem sapere, & cunctos mortales sapientia superare. Aurum quo illum rex honorauit, omne pauperibus distribuit, & sua paupertate contentus sibi ex omnibus penitus nihil reseruauit.

Dona regi miranda dedit.

Verum

HEMI

Verum ista nobis scribentibus, Ferrandus Cordubensis ad memoriam reducitur, qui anno M C C C X L V. iuuenis annorum XX. miles auratus, Artium, Medicinæ, & sacrae Theologiæ Doctor, cum VIIII. equis de Hispania venit in Franciam, & totam Parisiorum scholâ suâ mirabili sciëntia vertit in stuporem. Erat enim omni facultate scripturarum doctissimus, vita & cõuersatione honestissimus, non sicut ille (de quo iâ diximus) arrogans & superbus, sed humilis multum & reuerentiâ plenus. Memoriter tenuit Bibliâ totam, Nicolaum quoq; de Lyra, scripta S. Thomæ Aquinatis, Alexandri de Hales, Iohannis Scoti, Bonauenturæ, & aliorum in Theologia cõplurium: Decretû quoq; & omnes vtriusq; juris libros; & in Medicinis Auicennâ, Galenum, Hippocratiẽ, & Aristotelem, atque Albertum: omnesq; Philosophiæ & Metaphysices libros & cõmentaria ad vnguem (vt aiunt) memoria conferuabat. In allegando fuit promptissimus, in disputâdo acutus, & nullo vnq; superatus. Deniq; linguas Hebraicam, Græcâ, Latinam, Arabicam & Caldæâ perfecte legit, scripsit, ac intellexit. Romam à rege Castellæ missus orator, in omnibus Italiæ Galliæque Gymnasijs publicis disputans, conuicit omnes, ipse à nemine vel in minimo conuictus. Varia de ipso inter Doctores Parisienses mouebatur opinio; alijs Magum illum ac Dæmone plenum cauillantibus, alijs sentientibus contrarium. Non desuerunt qui Antichristum putarent, propter incredibilem sciëntiam scripturarum, qua cunctos mortales videbatur excellere. Commentaria quædã in Æmagestum Prolomei edidit, & Apocalypsim Diui Iohannis expositione pulcherrima illustrauit. Scripsit ingenij sui & alia quædam plenæ eruditionis opuscula, quorum titulos ad memoriam hac vice non potuimus reuocare. Iste Fernandus erat, qui Carolo Duci Burgundionum astronomica vaticinatione longe antea prædixit interitum, quem ille spernens, non suspicabatur esse tam proximum.

Alius hominis scientia admirabilis.

Memoria memorabilis.

Disputator acutissimus.

Anno etiam præscripto abbatis Trithemij XVIII. venerunt ex Italia viri tunicis induti griseis, capite non velato, nudis pedibus incedentes, & crucem de ligno paruulâ portabant in manibus, qui neque saccum habebant neque peram, sed neque pecuniam recipiebant in manibus neq; baculis utebantur. Vinum & cereuisiam non bibebant, & semel tantum, præter Dominicam, se reficiebant in die, olera & radices cum sale & aqua sine pinguedine aliqua sumentes. In ecclesia prostrati in terram in modum crucis orabant, nihil præter crucem & tunicam portantes. Circumierunt per ciuitates & villas, & vltra XXV. horas in vno loco non morabantur, nisi fuissent infirmi. Plures inter eos fuerunt ex ordine clericorum; & omnes pœnitere volentes (exceptis mulieribus) in suum consortium admittebant, quinquennio elapso cessauit eorum pœnitentia.

Crucigeri pœnitentes.

Anno etiam prænotato, die mensis Nouembris XIX. in festo S. Helizabeth, Philippus comes Palatinus Rheni & Dux Bauariæ inclytus, cum Ludouico ac Ruperto filijs suis huc venit ad Sponheim, gratia Trithemium alloquendi, & visiendi monasterium simul & libros. Erat autem VI. feria, & præmisit coquos, panem, vinum, pisces, & omnia quæ ad victum fuerant necessaria: non enim volebat nos grauare in aliquo, propterea de suo omnia copiosissime prouidit.

Palatinus venit in Sponheim.

M D I I .

Anno Trithemij Abbatis nostri XIX. magna vbique pestilentia sæuit in omnibus locis circumquaq; in Binga videl. & in Stauronefo, in Berckelnheim, & in omni Comitatu Sponheimensi; & multa millia hominum consumpsit, in toto pene grassans orbe terrarû. Hoc ipso anno, XXI die mensis Martij homo quidam pauperculus in Waldenhufen nomine Leonardus, igne combustus est propter monetam denariorum, quam in occulta percusserat æde falsam.

Pestilentia magna.

Quidam comburitur.

Eodem anno, XXI die mensis Maij obiit Iohannes abbas Bursfeldensis, in ordine reformationis IV. vit moribus & vita sanctissimus. Cui Henricus eiusdem cœnobij monachus fratrum electione successit.

Henricus fit abbas Bursfeldensis.

Anno prænotato, VIII die mensis Iulij, Bertholdus Archiepiscopus Moguntinus, conuocationi Principum in Nurenberga præsidens, vocauit ad se Iohannem Trithemium & quosdam alios Abbates, quibus intentionem suam aperuit, & quod ex tribus ordinis nostri obseruantijs, Bursfeldensi, Mellicensi & Castellensi, vnam facere cogitasset, indicauit. Verum cum se nostris constitutionibus non vellent subijcere Mellicenses & Castellenses infecto negotio quique ad sua reuersi sunt.

Conuocatio abbatu Nurenberga.

Item hoc anno plures à seruitio & fidelitate Comitis Palatini se subtrahentes, declinauerunt ad æmulos, futuri contra eum belli fundamenta iacentes: inter quos Emicho Comes de Liningen erat præcipuus, qui recedens à Palatino, se & sua Hassorûm Comiti subiecit.

Plures à Palatino desinunt.

*Brandebur-
gensis liti-
ras mittit
ad Trithem.
Anno luli-
bilans pra-
dicatur.*

Hoc ipso anno Ioachim Marchio Brandenburgensis nuncios & literas plures huc misit ad Abbatem Trithemium, quem voluit habere secum.

Reymundus Cardinalis S. Mariae nouae, Apostolicae sedis Legatus Sabbato ante Palmas Moguntiam ingreditur, & gratia Lubilae publicatur, quamuis propter inopiam hominum, lentum ac tardum habuerit concursum. Veruntamen postea creuit cum tempore deuotio, & magna pecuniarum summa in diuersis locis ad cistulas Lubilae fuit oblata, quae necdum in usum promissum conuersa dignoscitur, sed in singulis locis à Principibus eorundem clausa seruatur.

*Trithemius
Bibliotheca
recensuit.*

Eodem anno Dominus Iohannes Trithemius abbas libros Bibliothecae recensuit, & inuenta sunt in ea mille sexcenta quadraginta sex volumina, quae omnia, praeter quadraginta numero, ipse tempore sui regiminis in vnum comportauit. Denique in Graecae lingua, cuius noticiam fuerat consequutus, multa volumina comparauit. In Hebraico quoque nonnulla volumina hoc ipso anno comportata recensuit, quae omnes seorsum in vno registro suis nominibus diligenter conscripta habentur.

*Abbas Tui-
tensis capi-
tur.*

Hoc ipso anno, viii. die mensis Aprilis, Gerlacus de Breitbach abbas Tuitensis, per ministeriales Iacobi ex Marchionibus de Baden, Treuirensis ecclesiae Administratos, iuxta palatium, Treuirum ad Capitulum generale perrecturus, captus fuit, & per quatuor menses in custodia detentus, propter fratrem eius maioris ecclesiae Canonicum, qui cum suis adherentibus ipsi Marchioni (vt diximus) erat contrarius.

*Maior cam-
pana hic
funditur.*

Eodem etiam anno in octaua S. Laurentij martyris, Dominus Iohannes Trithemius Abbas maiorem campanam ante decennium contractam, denuo, maioremque quam prius erat, fieri fecit, quindecim centenaria aëris optimi appendentem, quam postea in die Cosmae & Damiani per se solenniter benedixit, Conrado Celte Protocio Poeta Laureato, & Ladislao de Sontheim Historiographo, Oratoribus Maximiliani Regis Romanorum, ad ipsum Trithemium in quodam negotio missis, praesentibus.

*Pestis hunc
locum inua-
dit.*

Anno quoque praenotato dum dira pestis Epidemiae circumquaque saeuiret, etiam praesentem locum inuasit, & quasi in vnus mensis spatio quinque fratres de medio auferens consumpsit: media denique pars hominum villulae Sponheim eodem morbo sublata fuit.

*Refectorium
aestiuale de-
pingitur.
Capitulum
annale cele-
bratur.*

Item eodem anno Dominus Iohannes Trithemius Abbas refectorium aestiuale figuris & nominibus Abbatum huius monasterij nostri Sponheim fecit depingi, à principio foundationis per ordinem vsque ad hunc annum suum xix. cum armis suis. Hoc ipso anno Capitulum annale apud S. Petrum in Erphordia celebratum est, die Dominica post festum S. Bartholomaei Apostoli, in quo Abbas noster Trithemius ad coetum Patrum, Abbatum, Doctorum, atque studentium, insignem de laudibus religionis monasticae fecit orationem, magnoque omnium fauore exceptus, non sine laude reuertitur.

MDIII.

*Hyems pro-
lixa & aestas
seca.*

Hoc anno, qui fuit Iohannis Trithemij Abbatis nostri xx. fuit hyems dura & nimis prolixa, magnaque hic circa nos mortalitas pecorum ac hominum; maxima post siccitatem aëstatis fuit subsequuta in omni pene Alemannia, ita vt in plerisque locis non plueret in quatuor mensibus: vnde foenum auenaeque penitus exaruerunt, & in caro fuerunt precio, vsque adeo quod pauperes pecora venderent.

*Archiepi-
scopus Tre-
uirensis mo-
rietur.*

Eodem anno xi. cal. Martij obiit Iacobus ex Marchionibus de Baden, archiepiscopus Treuirensis, in maiori ecclesia Treuirensi cum debito honore tumulatus, cuius exequiae apud Confluentinos in Quadragesima post Dominicam Reminiscere peractae sunt cum ingenti pompa: quibus interfuit Iohannes Trithemius abbas noster, nomine clarissimi Principis domini Philippi Comitis Palatini Rheni Ducisque Bauariae ac Principis Electoris orator missus (vt fieri solet) ac destinatus. Postea Iacobus ex Marchionibus de Baden, filius Christophori Marchionis, coadiutor quondam defuncti (vt supra diximus) Archiepiscopi, per Alexandrum vi. Pontificem summum confirmatus in Archiepiscopum Treuirensis, à maiori parte Capituli & populi terrae assumptus est: vir elegans, doctus, & amator omnium eruditorum virorum dignissimus, quo vix melior ad Pontificatum hoc tempore inueniri potuisset alius, annorum ferme xxx.

*Marchio
Badensis ve-
nit ad nos.*

Eodem quoque anno, in mense Iunio, praefatus Christophorus Marchio Badensis iterum venit huc sine grauamine nostro (vt solet) videre & alloqui Trithemium Abbatem, cum quo in abditis naturae mysteriis quaedam secreta tractauit, nonnullisque participauit.

Anno etiam praenotato dominus Iohannes Abbas huius loci praememoratus, hanc su-

HEMII
ensis nuncios & literas plures ha-

ca sedis Legatus Sabbato ante Pal-

bas libros Bibliothecae recentiss-

le Breitbach abbas Tuitienis, per-

tyris, Dominus Iohannes Tinto-

illulae Sponheim eodem modo

us Abbas refectorium adhibere

ostri xx. fuit hyems dura & nimis

monibus de Baden, archiepiscopus

Christophorus Marchio Barchin-

bas huius loci prae-memoratus

tiam stubam conuentualem pro refectorio fratrum hyemali à fundamento construxit, pulchro eam intrinsecus tabulato ligneo in circuito exornans, ob fratrum charitatem, quia multum eis necessaria erat, quippe qui à tempore reformationis conuentualem stubam nullam habuerunt, sed tam hyeme quam aestate in refectorio estiuiali camino subterranco erant contenti. Molendinum etiam quod erat inferius (vulgariter *Leymule* appellatur) nimia vetustate penitus collapsum, denuo à fundamentis parietibus lapideis nouum construxit. Incuria quoque pecorū hoc ipso anno domus vna funditus corruit, quae statim propter necessitatē de nouo pariete ligneo à fundamētis cum quatuor cameris construxit.

Eodem anno, quemadmodum pestilentia anno praterito, imo prateritis tribus, affumpserat; febres, calores, doloresque capitis cum dysenteria per omnem hanc regionem multa millia hominum inuaserunt, quibus consumpti plures vbiq; mortui sunt. Tam enim ingens & frequens fuit haec infirmitas in Creutzenacht, Bingen, Moguntia, Franckfordia, Wormatia, Spira, villisque adiacentibus, & hic in Sponheim, vt rara domus esset in qua non iaceret febrilibus aut dysenteria aegrotus.

Eodem quoque anno dominus Iohannes Abbas priuilegium super vsū altaris portatilis sibi & successoribus suis impetrauit à domino Reymundo Cardinali, Apostolicae sedis de latere ad vniuersam Germaniam Legato, cuius tenor sequitur & est talis.

Reymundus misericordiae diuinae sacrosanctae Romanae Ecclesiae tituli sanctae Mariae nouae Praebyter Cardinalis, episcopus Gurcensis, ad vniuersam Germaniam, Daciam, Suetiam, Norvegiam, Frisiam, Prussiam, omnesque & singulas illarum prouincias, ciuitates, terras, & loca, etiā sacro Romano Imperio in ipsa Germania subiecta, ac eis adiacentia, Apostolicae sedis de latere Legatus, dilecto nobis in Christo Iohanni Trihemio, abbati monasterii Sponheimensis, ordinis S. Benedicti, Moguntinae diocesis, salutē in Domino. Sincera deuotio quae ad Romanam ecclesiam, nosque, illius legationis fungentes, gerere comprobatur, non indignae meretur, vt petitiones tuas ad exauditionis gratiam admittamus. Hinc est quod nos tuis deuotis in hac parte supplicationibus inclinati, vt liceat tibi & successoribus tuis habere altare portatile cum debitis reuerentia & honore super quo, in locis ad hoc congruis & honestis (sive tamen alieni iuris praedictio) & cum qualitate negotiorum pro tempore ingruentium id exigent, etiā antequam illuceat dies, circa tamen diurnam lucem, si ad loca quoque, Ecclesiastico interdicto ordinaria autoritate supposita te vel successores tuos Abbates Sponheimenses declinare contigerit, in illis, clausis ianuam (excommunicatis & interdictis prorsus exclusis) non pulsatis campanis, & submissa voce, in tua ac successorum tuorum ac familiarium vestrorum domesticorum praesentia, missis & alia diuina officia, per te ipsum, vel quemcumque alium sacerdotem idoneum, secularem vel cuiusvis ordinis regularem, celebrare seu celebrari facere possis, successoresque tui possint & valeant, dummodo tu vel illi causam huiusmodi interdicto non dederis, nec id tibi vel illis specialiter contigerit interdicto prouiso, quod pare huiusmodi indulto ante diem celebrare sine celebrari faciendi vitaris, successoresque tui videntur: quia cum in altaris ministerio immoletur Dominus noster Iesus Christus, Dei filius, qui candor est lucis aeternae, congruit id non noctis tenebris fieri, sed in luce, non obstantibus constitutionibus & ordinationibus, & Synodalibus & Prouincialibus aditis, consiliis generalibus vel specialibus, caeterisque contrariis quibuscumque, in quorum fidem praesentes literae fieri, nostris, sigilli iussibus appensione communiti. Dato Moguntiae anno incarnationis Domini MDCIII. cal. Iulii, Pontificatus sanctissimi in Christo patris & Domini nostri, domini Alexandri diuina prouidentia Papae VI. anno XI.

Sed notandum est, quod ante diem celebrare sine restrictione possumus, vigore priuilegiorum dudum à summis Pontificibus vniuersi & obseruantiae nostrae Bursfeldensi indultorum.

Eodem quoque anno, XI. cal. Augusti, obiit Dominus Blasius, insignis monasterii Sanctorum Petri & Pauli in Hirsauia Abbas, ordinis S. Benedicti, Spirensis diocesis, in Capella S. Blasii martyris, quam ipse à fundamentis construxerat, ad aquilonarem ecclesiae plagam sepultus: vir aeterna memoria dignus, qui coenobium suum a discipulis, structuris, agris, censibus, & ornamentis magnifice ampliavit. Cui in Abbatia successit Iohannes, qui pluribus annis maioris Cellerarii gessit officium.

Anno etiam praescripto, VI. Cal. Augusti, qui fuit v. feria post festum S. Iacobi Apostoli, XI. hora post meridiem obiit in Laudenburgio Reuerendissimus & omnium Pontificum Germaniae facile doctissimus Iohannes Camerarius de Dalburg, ecclesiae Wormatiensis episcopus: vir tanta eruditione plenus, vt merito lumen Germaniae diceretur & esset. In omni enim scientia doctissimus fuit, & eloquentiae tantae, vt eius facundia Demosthenis eloquentiam superare videretur. Multa scripsit tam graece quam latine, quae propter frequentes occupationes suas non produxit in publicum.

Eodem quoque anno, XVIII. die Augusti obiit Alexander papa eius nominis VI. Post cui-

Febres, dolores, capitis cum dysenteria.
Iohannes abbas altare portatile impetrauit.
Cepia.

Blasius abbas Hirsauensis mortuus.

Iohannes Camerarius de Dalburg episcopus Wormatiensis mortuus.

Alexander papa obiit.

Trithem

Opera
Historie

ius mortem Pius III. Papa constituitur, quo intra vnus mensis spatium mortuo, Iulius secundus consensus omnium ordinatur.

Annale Capitulum celebratur.

Anno quoque prenotato, III. videlicet die mensis Septembris celebratum fuit anuale Capitulum ordinis nostri Moguntia in monasterio S. Iacobi; & Iohannes Trithemius interfuit, & orationem ad Patres habuit.

Præudia bellorum contra Palatinum.

His item diebus paulatim coeperunt ebullire contra Philippum comitem Palatinum Rheni Bauariaeque Ducem instantia bellorum præudia, ex quibus infinita postea mala tam hic circa, quam in Bauaria sunt subsequuta.

Conuentus Principum in Franckfordia.

Anno Christianorum præscripto, in mense Octobri conuenerunt apud Franckfordiam oppidum imperiale principes electores, Bertholdus archiepiscopus Moguntinus, Hermannus archiepiscopus Colonienfis, Iacobus Archiepiscopus Treurenfis, Philippus Comes Palatinus Rheni, & Ioachim Marchio Brandenburgensis, & nomine Eiderici Ducis Saxoniae Orator Henricus de Bunau miles, qui causas imperij quasdam in communi tractarunt. Aderat & Reuerendissimus Apostolicae sedis Legatus, Reymundus Presbyter Cardinalis S. Mariae nouae, episcopus Gurcensis, vna cum Oratoribus Maximiliani regis Romanorum semper Augusti. Aderat & Iohannes Trithemius Abbas noster, literis & nuncijs vocatus per serenissimum Principem Ioachim Marchionem praesentem, qui visendi & audiendi Trithemium multo iam tempore astauerat, mansitque apud eum diebus continuis x. eorum quae cupiebat audire Princeps ab eo, reddens pro viribus rationem. Abbate autem nostro Franckfordiae commorante, Legatus Apostolicus ad mensam inuitatur Marchionis, inuitatur & ipse Trithemius, abiturusque tandem ab utroque muneribus donatur abbas noster magnificus. Valedicens Abbati Legatus, beatissimi Antonij verbis est vsus, dicens: *O quam tarde notus, quam cito recedis.* Quater ad mensam Cardinalis vocatus est abbas, cui magna promissit, si Romam cum eo pergere voluisset. Cursum, Rosarium, tractatum & orationes in laudem S. Annae per Abbatem Trithemium additæ, Legatus idem auctoritate Apostolica confirmauit, concedens indulgentiarum LXXX. dies omnibus & singulis, quotiens cursum ipsam, aut orationem vel Rosarium eius orauerint; item altare sanctissimae Annae, matris Mariae, quod idem abbas Trithemius in domo fundauit Abbatiali, visitantibus eum deuotione in festiuitate S. Annae eiusdem patronae, in omnibus quoque festis beatae Mariae semper virginis, Andreae Apostoli, Mariae Magdalena, in die dedicationis ipsius altaris, quae est xv. calend. Augusti, in die Paschae, Ascensionis, Pentecostes, Corporis Christi, Martini, Benedicti, decem millium martyrum, omnium sanctorum, Epiphaniae Domini, omnium Apostolorum, & S. Ioseph nutritij saluatoris Domini nostri Iesu Christi, totiens quotiens, LXXX. dies Indulgentiarum perpetuo duraturas concessit.

Trithemius ad Franckfordiam vocatus.

Confirmatio operum Trithemij. Indulgentia.

M. D. I. V.

Bellum impium contra Palatinum. Causa belli contra Palatinum.

Anno Trithemii Abbatis nostri XXI. aetatis autem XLIII. exortum est bellum atrocissimum inter Maximilianum Caesarem & Philippum comitem Palatinum Rheni, cuius causa & exordium tale fuit. Mortuo Georgio Duce Bauariae, qui diuitem nomen a patre cum abundantia rerum suscepit, Rupertus gener eius Dux, filius memorati Comitis Philippi Palatini Rheni, Ducatum Bauariae & diuitias foeceri omnes ad ius suum pertinere dicebat, cuius vnicam filiam habebat vxorem, de qua & liberos successores iam legitimos suscepit, Sed Monacensis Bauariae Dux Albertus quibusdam tractatibus & literis inter ipsum & Ducem Georgium dudum habitis, & ab vtraque parte sigillatis, quibus cauebatur, *Ne filia in Ducatu succederent, sed vter eorum moreretur sine virili semine prior, alter eius consequeretur Principatum,* praemunitus Duci Ruperto se potenter opposuit. Vnde Rex Maximilianus pacis amator se medium & interposuit, & post multos labores variosque tractatus formam concordiae sub certis conditionibus explanauit. Rupertus autem, alioquin Dux mansuetissimus & Caesari charus, improvidorum seductus consilio, propositas sibi a rege conditiones pacis, quantumlibet monitus, acceptate recusauit, sed in sua sententia contra imperiale decretum permanfit. Vnde commotus iusticiae zelo Imperator mansuetissimus Maximilianus, posteaquam se cerneret nihil exhortando proficere, Ducem Rupertum, veluti rebellem, contumacem, & inobedientem constitutionibus, imperiali banno per sententiam subdidit, & omnes ei adhaerentes pari animaduersione multauit. Quid faceret interea pater Ruperti Philippus, ab vtraque parte nimium angustatus? *Nam si filium deseruero, inquit, ius violauerim paternitatis; si autem filio me patrem exhibuero, & Caesarem & totum contra me Imperium moturos bellum scio.* Vicit tandem amor paternitatis, utilitatis propriae commodum, & misso in auxilium filio exercitu, omnium Principum se incur-

Ne filia in Ducatu succederent, sed vter eorum moreretur sine virili semine prior, alter eius consequeretur Principatum,

Ne filia in Ducatu succederent, sed vter eorum moreretur sine virili semine prior, alter eius consequeretur Principatum,

Ne filia in Ducatu succederent, sed vter eorum moreretur sine virili semine prior, alter eius consequeretur Principatum,

fioni exposuit. Anno igitur prænotato Iohannis Trithemii Abbatis xxxi in mense Maio, mandante sacratissimo Imperatore Maximiliano, contra Philippum comitem Palatinum Rheni Principem electorem, arma mouerunt in his inferioribus terris, Vdalricus Wirtenbergensis Dux, Wilhelmus Prouincialis Comes Hassiæ, Alexander Bauariæ Dux & Comes Veldentiæ, qui morabatur in Geminoponte oppidulo, vna cum Comitibus & militaris ordinis multis, qui vno animo Palatinas inuasere terras, & stragem magnam fecerunt. Vdalricus namque Dux Wirtenbergensis magnanimus quosdam munitiones Palatinas, oppida simul & castella potenter obtinuit, & Pefckheim, Meckmuhl, Levenstein, Maulbron cœnobium, cum quibusdam alijs, suo dominio subiugauit. Erat enim

Dux Wirtenbergensis quatuor munitiones, oppida & castella Palatinas obtinet.

10 Princeps iuuenis quidem, sed prudens, & Deo religione deuotus, qui Christianum bellandi modum non excessit; siquidem neque Ecclesias Christi dedit incendio, neque monasteria spoliavit, sed animo strenuus & potentia virtuosus, quoad fieri potuit, innocentibus & ministris ecclesiæ pepercit. Bretheim oppidum Palatini potenter obsedit, quod cum se obtinere non posse cerneret, obsidione soluta aliorum exercitum conuertit. Winsberg cum omnibus attinentijs suis suo imperio subdidit, & nisi tandem regis interuenisset edictum, parcere volentis prostrato, grauiora Palatinis damna intulisset.

Bretheim obsidetur.

Interea dum hæc agerentur in finibus Suenorum, Wilhelmus Prouincialis Comes Hassonum, ducto per Frankfordiã exercitu, Bensheim Palatini oppidum obsidione vallauit, sed his qui præsidia tenebant in oppido, se fortiter defendentibus, & exercitu Palatini

Hassones desistant oppida, Bensheim obsidetur.

20 appropinquante, infecto negotio recessit: villas tamen in circuitu, & quicquid iuris erat Palatini, spoliatis incendio tradidit, & Laurisam cœnobium, Præmonstratensis ordinis, spoliatis, ne daretur incendio, pecunia taxauit. Nouum castrum Palatini pulcherrimum, quod à fundatore suo dicebatur *Friderichsburg*, igne supposito incendit, ac funditus destruxit. Stein quoque castellum, non procul à Wormatia, traditione Castellani in deditiohem accepit. Descendens inde Moguntiam, fauentibus Moguntinis, traduxit exercitum, & omnia qua circa circa ditiois erant Palatini, rapuit, incendi fecit, & funditus destruxit. Inde mouens exercitum, in extra oppidum, Altzeia dictum, castra posuit, & omnia in circuitu, tam in agro (quia tempus erat messis) quàm in villis, rapuit, & in prædam suis militibus concessit. Nihil erat tutum, nisi quod murorum fuerat præsidio munitum: non enim habebat, ad

Friderichsburg nona castra Palatini destruitur. Stein castellum capitur.

30 oppugnandum oppida & munitiones fortiores, necessarias machinas ad manus, & propterea nullos vnquam vicit sibi resistentes, sed fugientium duntaxat rusticorum & pauperum cepit mansiones: omnes Palatini villulas in circuitu, quas attingere potuit, incendio cremauit. Quicquid vspiam reperiebatur, tam in ecclesijs, quàm in villis, sine mora, sine discretionem personarum, sine reuerentia locorum, in prædã cessit communem. Gaudiolorum incolarum deditione cepit, & prædam inde capiens, sine incendio dimisit: in vino, frumentis, alijsque hominum vtensilibus necessarijs, magnam ex terra Gaudiolorum prædã habuit, quàm suis vsibus referuatam, in Hassiam eo tempore misit. His circa oppidum Altzen & in illius Gaudiolum crudeliter peractis, Wilhelmus Comes Hassonum memoratus ad Stauronefsum duxit exercitum, & positis circa Bleslich in Nagauio * castris, omnia in circuitu

Gaudiolorum captur.

40 deualtauit. Quo ibidem vna cum Duce Brunonis vici commemorante in papilionibus, venit ad eum de Meysenheim Dux Alexander, ei dudum confederatus, propterea quod ambo non solum communes Imperij causas, sed etiam priuatas contra Comitem Palatinum habere viderentur. Verum priusquam ista fierent, Alexandrini quosdam in vigilia Petri & Pauli villulas Palatini circa Sobernheim incendio concremantes, monasterium Wilhelmitarum, Mariæ porta dictum, mane intrauerunt cum curribus & equitibus, & quicquid poterant inuenire secum ad Meysenheim abducetes, ducetis aureis à Priore acceptis pro securitate, ab incendio cœnobium eius seruare promiserunt. erat autem feria vi. & sicut dictum est) vigilia Apostolorum. His auditis Iohannes Trithemius abbas noster, hostium metu perterritus, eodẽ die, in proximum Palatini secessit oppidum, quod Stauronefsum vocant

Nachgau.

Cambium porta Mariæ spoliatur.

50 rüt antiqui, à nostris autem *Creutznacht* appellatur; introductisq; paulatim libris, priuilegijs, & cunctis vtensilibus domus, ne paterent in prædam aduersarijs, mansit ibidem mensibus v. diebus xrv. vsq; ad finem belli, & in vigilia S. Andree ad monasterium reuersus est.

Iohannes Trithemius secedit in Creutznacht.

Interea vero cum Hassiæ Comes prouinciæ circa Stauronefsum in papilionibus resideret cum maximo exercitu, milites omnia in circuitu, quæ ad ius pertinebant Palatini, deprædantes, nulli penitus vel personæ vel loco pepercerunt. Emicho de Lyningen Comes, præpositus erat super incendium, homo truculentus, nec Deum nec homines aduertens, qui omnes in circuitu Palatini villas incendio concremavit, paucis exceptis quas pecuniarum interpositio liberasset. Quod Deum non timuit, operibus Deo contrarijs

Emicho Comes de Lyningen præpositus super incendium.

Armsheim, Bafenheim, Lamsheim, Windesheim, Heidesheim, Budesheim, Laubersheim, huiusmodi incendio perierunt. ostendit: nam & ecclesias Deo consecratas incendere non metuit, & sacris mysteriorum vasis non pepercit. Armsheim villa, vna cum ecclesia noua & pulcherrima eius imperio cōcremata est & funditus miserabiliter destructa; villa Bafenheim simul cum ecclesia & curte nostra illo adiacente, iussu eius in cinerem sunt redacta; item villa Lamsheim cum ecclesia & campanis incendio funditus perijt, item Windesheim, Heidesheim, Budesheim, Laubersheim, & alia complures villæ, quarum recensere omnium nomina foret nimis tædiosum, simili vesania incensæ omnino perierant. Villa erat circa fluium Naham; proxima oppido Bingionum, quam Monasterium veteri nomine vocauerunt, Ecclesiam habens pulcherrimam, quam ante paucos annos Palatinus comes de manibus cuiusdam Comitis Rheni, Bertholdo archiepiscopo Moguntino reclamante, coemerat, ponens in ea præsidium contra insultus Rhenicularum. Hinc inter ecclesiam Moguntinam & Palatinenses exorta fuerunt grauissima dissensiones, quarum occasione Moguntinenses accepta hoc tempore malo bellorum opportunitate, causam (ne dicam preces) eius incendio præstiterunt. Molestauerat enim eos multo tempore nomine Palatini quidam Albertus Goler de Rauensburg Præfectus Stauronensium, & varijs incōmodis fecit esse subiectos. Vnde iam data, quam diu desiderauerant, occasione Bingenenses memoratæ villæ incendium suis precibus à Comite Hassionum impetrarunt. Ardente autem iam vi-

Monster prope Bingium incenditur.

co Magister Henricus Pastor ecclesiæ Bingiorum vocatus est, vt sacrosanctum Christi corpus vendicet ab incendio; quia veniens ad ecclesiam, in superiori iam parte cremantem, de hagiotheca sacramentum extraxit, & lachrymis suffusus coratu omnibus dixit: *O sceleratissimi hominum, qui nec Domino Deo creatori vestro parcitis; sed cum, qui continet omnia, de sua mansione fugare laboratis: credite mihi Duces, credite Principes, credite omnes, quoniam non diu transibit multum omnipotens Deus tam temeratam iniuriam.* Quam vera dixerit, vindicta subsequata diuinitus probauit. Porro Hassionum Comes Wilhelmus vi. diebus in præscripto

Hassii pergit ad Bingios. Ingelheim & aula Caroli.

loco prope Stauronensium exactis, & omnibus in circuitu longe lateque dira vastatione consumptis, per oppidum Bingen duxit exercitum. Postera die contra Ingelheim procedens, aciem dirigit, & castellum (quod *aulam Caroli Magni* vocant) inuadere cogitauit: sed eius conatus tali modo & industria Palatinorum contracti sunt. Approximantes castello Hassii, cum portas viderent apertas, præsidia in fugam arbitrabantur conuersa, itaque glomeratim prorumpentes ad portam, alter alterum, prædæ inhiantes, præuenire festinabat: & ecce subito, qui latuerat in interioribus Palatinenses, machinas ante preparatas in occulta dispositione (quas Bombardas à sonitu nuncupamus) ignem apponentes, in hostes dirigunt, & complures instrumentorum ictibus necantes, in fugam reliquos conuertunt: clausisque mox portis castelli, ad muros & turres conuolant, & in machinarum violentia omnes ab accessu castelli fortiter coercent. Interea dum hæc agerentur circa castellum, vicus adiacens incensus ignibus ardebat, cunctis in ipso castello se villanis murrum defensione tuentibus: & quidem multi ex Hassiis, domos villæ ardentis prædandi gratia intrantes, propria negligentia seducti, incendio perierunt. Confusi Hassiones, magna que suorum clade suscepta, obsidione soluta Moguntiam transferunt, & amne transmissa, Castellum quoddam Comitis in Hanauy, quod Homberg sine Alteburgium nominatur, deditione ceperunt.

Pillichheim obsidetur.

Dum hæc agerentur per Hassios, Dux Geminipontis Alexander, copijs sociorum adiutus, Pillichheim vicum Palatini Comitis, non procul à Landauio, Spirensis diocesis, obsidione vallauit, qui cum vires aduersariorum superare non posset, inglorius ab obsidione oppidi recessit. Amorus igitur ab obsidione exercitus, villas & monasteria in circuitu, sub Principatu Comitis Palatini posita, inuadens spoliat, & quicquid non redimebatur pecunia, igne & incendio deuastat. Ecclesiam in Clingenmonster, quæ ante paucos annos in memoria fuit Ordinis nostri, cœnobio quoque Cisterciensis ordinis in Vtersdal* & in Otterburg, simul & in Hartvigshausen S. Spiritus, monialium quoque S. Lamperti inuadentes Alexandrini spoliant, & pro incendio remittendo pecunias extorquent: 50

* Vtersdal.

Curtus nostræ de struuntur.

& multiplicata sunt mala in omni terra Palatini. Hostibus autem circa nos vbique contra Palatinum fauientibus, omnes pene curtes monasterij nostri Sponheimensis per Hassiones aut igne sunt destructæ aut incurfione deprædantium penitus desolata. Nam fructibus terræ ab exercitu inimicorum consumptis, bonorum temporalium iacturam intolerabilem & in xxx annis vix recuperabilem suscepimus. Trithemio Abbate nostro in Stauronense commorante per menses plures, & hostibus circa monasterium die ac nocte circumeurfantibus ad nocendum, grauissima in vtroque statu damna sustinuumus, quæ recuperari nostra ætate non posse formidamus.

Dum

Dum hæc fierent in terris nostris, grauiſſima contra Philippum Comitem Palatinum & eius filium Ducem Rupertum bella in tota Bauaria gerebantur. Maximilianus etenim potentiſſimus Romanorum rex, volens humiliare ſuperbos & ad obedientiam reuocare contumaces, aſſumptis quibuſdam Principibus, videlicet Duce Alberto de Monaco, Friderico quoque Marchione Brandenburgensi, qui morabatur in Anoltzbach, episcopo etiã Augustensi, & ciuibus oppidorum Nurembergensis, Vlmensis, Augustensis, & aliarum Imperialium ciuitatũ, omnem pene Bauariam deuastauit, & multas munitiones aduersariorum cepit. Inter hæc monasterium Waltſaxa, Cisterciensis ordinis, nõ longe ab Egra circa Bohemia introitum, ab exercitu Marchionis Friderici crudeliter ſpoliatum & incensum, funditus euerſum est. Rex autem Maximilianus rebus in Bauaria pro victoria diſpoſitis, exercitus partem duxit in Alſatiam, & quicquid circa Argentinam iuris erat Palatini, sine sanguinis effuſione in deditonem accepit: videlicet Gerolzeck, Offenbourg, Schottern, Ortenburg, & Gengenbach, cum omnibus quæ ad Palatinum eatenus ibidem pertinere videbantur. Denique ab ista parte Rheni ſimiliter in ſuam poteſtatem accepit totam prouinciã Aduocatiã Lutzelſtein, Hagenau, & Wiſſenbourg cum omnibus caſtellis, villis, & oppidis ad illam pertinentibus vique in præſentem diem.

Anno prænotato cum Haſſones circa Alteburgium & Alexandrini circa Bilieckheim viderentur occupati, Philippus Comes Palatinus de Alzen & Heydelberga in Stauroneſum ſuorum deſtinauit exercitum, xix. die menſis Iulij & manerunt ibidem octo diebus, incrementum ſui & machinas neceſſarias bellandi exſpectantes. Die autem eiufdem menſis xxvi. qui fuit feſtum ſanctiſſimæ matris Anna, Stauroneſum mane exeuntes, aciem direxerunt ad terras Ducis Alexandri, Comitatu ſponheimenſi coniguis, & paruum ipſius Ducis oppidulum Cotirodorum (vulgariter Dreckodernheim nuncupatum) obſidione cinxerunt, quod ſequenti Dominica, hoc eſt, xxviii. die menſis Iulij captum eſt, muris turribuſque deiectis in terram, præter homines omnia in prædam ſunt data milibus. Monasterium quoque ſancti Præſulis Diſibodi Palatinenſes intrantes, fugato præſidio quod Dux Alexander impoſuit, omnia deuastant, rapiunt, & præter bibliothecam nihil intactum relinquunt: nam & plumbum de tectis atque fenestris ruſtica multitudo rapuit, & quæ auferre non potuit, pro viribus annũ hilare elaborauit: omne quoque vinum & frumentum, ſimul & pecora in prædam abduxerunt. Verum dum iſta gerebantur circa monasterium ſancti Diſibodi, quod vno duntaxat milario diſtat à Sponheim, Matthias eiufdem Abbas à quodam tyranno tenebatur captiuus, qui tandem iuſſu Palatini Comitis liber fuit dimiſſus. Cotirodoro capto exercitus Palatinus ducebatur per terras Alexandrinas verſus Lutern, & quædam in itinere villulas inuadentes ſpoliauerunt, nonnullas etiam incendio tradiderunt. Die poſthac menſis Auguſti xviii. Wilhelmus Haſſia Comes magno adunato exercitu, caſtra in montibus Rheni in oppoſito vrbs Bacherach ab illa parte fluminis poſuit, & paruum Palatini oppidum, Cuba dictum, obſidione fortiſſima vallauit. Magnis viribus uſus eſt quatenus oppidulum caperet, ſed Palatino inclufis mittente auxilia, omnes inſtantium conatus frustrati ſunt. Erant enim in ipſo vico homines ad cuſtodiam deputati & plures atque fortiſſimi, quorum numerus quoti die augebatur. Comitatus Palatini exercitus in monte circa Bacherach, in oppoſito Haſſonum, caſtra poſuit; itaque Rhenus illos ab iſtis præterfluens diuiſit. Varia fuerunt ab Haſſonibus excogitata ingentia, ſed omnia propter montium altitudinem deſecerunt: bombardarum iſtibus ſe mutuo tentauerunt, & nonnullis vtrinque occiſis, tandem xxv. die menſis Septembris obſidione ſoluta Haſſia Princeps non ſine detrimento ſuorum ad propria remeauit.

Anno præſcripto, xx. die menſis Auguſti, hoc eſt, in feſto S. Bernhadi, obiit Dux Rupertus, filius Philippi comitis Palatini Ducisque Bauariæ principis electoris, & poſt paucos dies mortua eſt etiam vxor eius, quondam Ducis Georgij Diuitis filia.

Eodem pene tempore obiit & Ludouicus episcopus Spireniſis, vir optimus; cui Philippus de Roſenberg cantor eccleſiæ ſuceſſit, qui continuis laborabat in firmitatibus, homo prudens, & rerum eccleſiæ deſenſor acerrimus.

Anno quoque prænotato, penultima die menſis Auguſti, qui fuit vi. feria & altera poſt decollationis ſancti Iohannis Baptiſtæ feſtum, præſidium quingentorum hominum, quod Philippus Comes Palatinus ad tutelam monaſterij Lympurgeniſis aduerſus Comitem de Lingen poſuerat in montem, ipſo reuocante ad quædam alia ſui Principatus loca mittitur. Poſt quorum diſceſſum monaſterium hominibus vacuum re-

Maximilianus rex dominus Bauiarum. Can. bium Wirjacei captur.

Exercitus Palatini.

Dreckodernheim captur.

Carobium S. Diſibodi ſpoliatur.

Cuba obſidetur.

Palatinenſis exercitus.

Rupertus dux mortur.

Philippus ſui episcopus Spireniſis.

Præſidium à Lympurg reuocatur.

Trithemii

Opera
Historia

mansit, monachis fuga sibi antea consulentibus propter minas aduersariorum. Eodem die post discessum Palatini praesidij, conuenientes quidam latrunculi partis aduersariorum, monasterium Lymphurg, hominibus iam vacuum, intrant armati, spoliant omnia diripientes, & quicquid inuenire potuerunt in sua detulerunt: nouissime rebus omnibus deportatis, monasterium igne supposito incendunt, cremant, ac funditus destruxerunt. Omnes eo incendio mansiones monachorum, domus quoque, horrea, stabula, & cuncta aedificia cum insigni ecclesia, in fauillam sunt penitus redacta & consumpta, vt praeter lapides nihil omnino remanserit. Durauit autem hoc incendium per dies XII. continuos, ministris impietatis quotidie reuertentibus, & nequid maneret integrum, ignem de nouo instaurantibus. Fuit autem ecclesia memorati coenobij & magna & pulcherrima, sub honore Dei parentis intactae virginis Mariae & sanctae crucis, a Conrado Imperatore secundo, anno Domini MXXX. sumptuose constructa: cuius interiores duae partes XX. columnis erant subnixae ex lapide solido, quarum vnaquaeque pedes habebat in longitudine XX. & in spissitudine cubitus geometricos binos, hoc est; pedes ad minus XII. longitudo ipsius ecclesiae ab exteriori ianua occidentali vsque ad altare maius, pedes continebat CCC.L. latitudo vero CXL. altaria in ea XX. campana VI. & ornamenta altarium tabulata in auro & imaginibus plurima, quae omnia per inimicos crucis Christi aut deportata sunt prius, aut ignibus consumpta, vt diximus. Comes autem Palatinus, protector monasterij, Abbatem in tempore fecerat cautiorem, vt quicquid saluum esse vellet, ad vrbes faceret deportari, qui auisatus, ornamenta ecclesiae, clenodia, libros, & quicquid deportari potuit, ad urbem Spirensis, vbi eo tempore iacebat infirmus, transfudi mandauit: monachi vero & donati omnes metu hostium prius ad loca se tutiora contulerunt. Nam propter comminationem hostiumque crudelitatem, qui in proximo manebant castello Duroburgo, nullus in coenobio, praeter vnum hominem senem ad fugam omnino indispotum, remansit. Qui vbi monasterium vidit incensum, de loco in quo latitabat, confurgens, vt poterat reptando intravit ecclesiam, & abscondens se in sacratio combustus est. Tam vehemens fuit incendium illud ecclesiae, vt non solum ligna consumeret omnia, sed etiam columnas (de quibus diximus) lapideas, solidas, magnas atque fortissimas, ardoris sui violentia omnes pene confregit. Nihil in toto monasterio illo, praeter vnicam ecclesiae turrim, sanum & integrum remansit. Enimvero sicut locum eundem pace reddita postea vidimus, facilius videretur nouum coenobium a fundamentis in toto posse construere, quam illud post incendium denuo restaurare. Durauit bellum hoc atrox & cruentum totius pene Imperij contra Philippum supra dictum Comitem Palatinum, mensibus ferme V. cuius occasione multa & pene infinita mala contra Deum & homines facta sunt, & mortalium plures interfecti, alij in vltimam paupertatem compulsi sunt: monasteria vel incensa vel spoliata, Ecclesiae crematae vel euerfae, villae desolatae & funditus incendio ignis perierunt. Monasterium Waltfaxen dictum in Bauaria, non procul ab oppido Egra, in introitu Bohemiae situm, ordinis Cisterciensis, eodem anno & bello per quosdam satellites Frederici Marchionis Brandenburgensis in Anolsbach commorantis, simili furore impiorum fuit exustum; sed non diu postea poenas dederunt duo principales incendij autores, turpiter moriendo.

Lymphurg incendio consumitur.

Ecclesia Lymphurgensis qualis fuerit.

Monachos omnes fugiunt. Harsburg.

Miseria magna.

Regis mandato cessatur ab isto bello.

Trithemius ad coenobium reuertitur. Bellum nobis annua inuit gravissima.

Conuenticio Palatinensis ad Harsburg.

M D V.

Anno praescripto in vigilia S. Andreae Apostoli Iohannes Trithemius de Stauronefio ad monasterium reuersus est, posteaquam mensibus V. & diebus XX. metu hostium declinans, a coenobio se necessario absentauerat, nec tutum redire citius iudicabat, quoniam non satis adhuc de pace constabat. Occasione huius belli monasterium nostrum grauissima damna incidit, & detrimentum in vtroque statu irrecuperabile suscepit. Curtis enim nostra in Bosenheim incendio funditus periit, census & reditus nostri, fumentorum maxime, pro maiori parte vel ab hostibus consumpti sunt, vel propter maliciam temporum hominumque in vltus nostros minime peruenerunt. Omnia enim per quae viuere debeueramus, rei familiaris comoda, male perierunt.

Anno Iohannis Trithemij Abbatis nostri XXII. indictione Romanorum VIII. circa mediū Quadagesimae, Philippus Comes Palatinus Rheni Bauariaeque; Dux ac facti Imperij Archi-

Archidapifer ac Princeps elector dignissimus, conuocauit omnes Principatus sui Prælatos, episcopos, Abbates, Comites, Nobiles, & communitates vrbiũ & oppidorum ad se Heydelbergam, habuitque cum eis consilium simul atque tractatum super conditionibus certis ad reformationem pacis inter ipsum & Principes imperij pertinentibus.

Eodem anno prænotato mortuus est Bertholdus ex Comitibus de Hennenberg, Princeps æterna memoria dignus, omniumque suo tempore prudentissimus, sapientiæ magna, in agendis quoque negotijs ecclesiæ & imperij experienciæ multæ, qui bene præfuit ecclesiæ suæ, & multa quæ fuerant alienata recuperauit, debita soluit, pacem amauit. Huic in Pontificatu successit maioris ecclesiæ Decanus Iacobus de Libenstein, patria Sueuus, homo bonus atque modestissimus, qui annum quartum in Archiepiscopatu non cõpleuit, toto principatus sui tempore calculosus, & varijs infirmitatibus corporis detentus.

Anno prænotato prima die mensis Aprilis, Iohannes Trithemius abbas huius cõnobiij mane circa horam septimam cum nũcio Principis Palatini & famulo vno equester exiens de monasterio, iter versus Heydelbergam arripuit, imperio ipsius Principis simul & literis euocatus, in causã exusti monasterij Lympurgenfis, vt construeretur in Wachenheim, daturus consilium. Erat autem eo tempore aliquantulum corpore debilis, laborans febribus tertianis. Qui cum venisset ad Heydelbergam, aëris intemperãtia distemperatus, infirmitas aucta fuit, in tantum quod redire, sicut disposuerat, citius non potuit. Eo sic infirmo apud Heydelbergam existente, contigit quinta post eius discessum ab hinc die, instigante Diabolo, grauis hic perturbatio, quam sibi nimis iniuriosam existimans grauius tulit. Omnipotens Deus & misericors indulgeat omnibus, qui vel consilium dederunt huic malo, vel auxilium. Quod factum nimis inconsculte præsumptum, causã abbati præstitit multarum tribulationum & persecutionum, & plures contra ipsum æmulos prouocauit. Verum ipse, cum esset prouidentia cautus & singulari patientia præditus, omnem causã diuinæ pietati terminandã commisit. Ad monasterium deinceps huc non est reuersus vsque in præsentem diem, non quod prohiberetur ab aliquo, sed propterea quod verebatur, se pacem cum æmulis postea nunquam habere posse, vnde locum dans * irã locum dimisit amore quietis, vt postea dicemus.

Anno etiam prænotato conuentus Principum apud Coloniam factus est magnus in principio mensis Iulij, ad confirmandã pacem & concordiam, per mandatum regale (vt supra diximus) conuocatus, & durauit vsque in finem eiusdem mensis. In quo quidem conuentu isti Principes comparuerunt. Maximilianus rex Romanorum, Hermannus archiepiscopus Coloniensis, Iacobus archiepiscopus Treuirensis, Laurentius episcopus Bipolensis, item episcopus Bambergensis, episcopus Monasteriensis, episcopus Traiectensis, episcopus Leodiensis, episcopus Gurzensis, Petrus Bononius episcopus Tergestinus, & quidã alij, quorum nobis hæc vice nomina nõ occurrunt. Porro secularium Principũ nomina tunc præsentium hæc sunt: Philippus Comes Palatinus Bauariæq; Dux elector Imperij, & duo filij eius Ludouicus & Fridericus, Ioachim Marchio Brandenburgensis elector imperij, Fridericus Dux Saxonie elector imperij, & frater eius Iohannes Fridericus Marchio Brandenburgensis, qui morabatur in Anolsbach, patruus Ioachim prædicti electoris, Henricus Dux Brunsvicensis, Ericus Dux Luneburgensis, Wilhelmus Dux Iuliacensis, Henricus Dux Megalenburgensis, & quidã alij cum multis Comitibus & Nobilibus. Ad memoratum conuentum iturus de Marchia Brandenburgensi Ioachim Princeps elector supra dictus, nuncium equitantem præmisit cum literis ad Abbatem nostrum Iohannem Trithemium, qui tum Spiræ in domo abbatis Lympurgenfis morabatur infirmus, quibus rogabat, vt ad se Coloniam descenderet, mittens illi viaticum; qui postulanti tanto Principi libenter annuit, in cuius oculis iam antea gratiam magnam inuenit. Vnde quamuis ex parte adhuc esset debilis, & propter casum cum equo fluxum sinistro pateretur incurare, ob idque paululum claudicaret, tamen ad complacendum Principi, conducto curru vna cum nuncio descendit ad Moguntiam, & inde nauigio vsque ad Coloniam, vbi per integrum mensem cum ipso Marchione permansit. Verum enimvero cum iniuriarum sibi factarum auctores necdum plene scire potuisset, reditum ad monasterium aliquandiu differre statuit, donec videret quorsum æmulorum suorum laberetur intentio. Quod cum innotuisset sæpe dicto Principi, rogabat eum instantius, vt secum ad terras Marchionatus Brandenburgensis pergeret, per menses aliquot cum eo mansurus, quod facere sine consilio illustris principis Philippi Comitis Palatini Trithemius noluit, cuius multam humanitatem & tunc & ante expertus est. Vnde consensu ipsius Principis impetrato, Abbas Marchioni promisit se facturum quod postulauerat. Conuentu igitur

Bertholdus archiepiscopus Moguntinus mortuus, Iacobus successit.

Iohannes Trithemius vocatur Heydelbergam.

Infirmatur Heydelbergæ. Perturbatio hic oritur.

Conuentus Principum in Colonia, Nomina Principum ibi presentium.

Principes seculares ibi presentes.

Iohannes Trithemius spiræ morans vocatur Coloniam.

Trithemius descendit Coloniam.

Marchio Brandenburgensis petit Trithemium secum ire in Marchiam. Promisit se ipsum cum eo.

Trithemii

Opera
Historia

Principum tandem soluto, Ioachim Marchio per Saxoniam iter faciens, ad sua reuerfus est, consignato prius Abbati copioso viatico & comitiua satis honesta. Anno itaque prenotato die mensis Augusti vi. Iohannes Trithemius abbas cum suis exiuit Colonia, & nauigio ascendit ad Moguntiam: non enim volebat intrare Marchiam, nisi prius de monasterio necessariam fecisset narrationem Priori: à Moguntia igitur rursus ascendit Spiram, & vocatum ad se Nicolaum de Reinig Priorem suum, omnem curam & dispositionem monasterij huius illi commisit, dispositisque vt potuit rebus, per Thuringos Marchiam intrauit, & veniens ad Berlin oppidum, in quo Marchionis est residentia, cum gaudio magno & honore ab eo susceptus est, & in omnibus iuxta principalem munificentiam copiose prouisus. Mansit autem cum eodem Principe in Marchia mensibus ix. va-

Trithemius Priorem ad se Spiram vocat. Intra Marchiam.

Manet ibi mensibus 9.

Emicho comes de Limpurgensi aderat, causam suorum coram Regia maiestate cupiens contra Emichonem Comitem de Liningen per iusticiam examinatum iudicari. Iussus igitur mandato regio petitionem suam obtulit in scriptis, quibus memoratum Comitem super incendio monasterij euidentissime accusabat, quoniam eius mandato esset factum. Comes e contra negabat se mandasse incendium, neque sibi constare quis incenderit, propterea quod ipse febricitans in Greuentein eo tempore iacuisset. Sed abbas multorum testimonio potuit comprobare, quod spoliatores incendiarij memorati cœnobij à Durenburgo (vulgariter Hartenburg,) Castello Comitis proximo exiuerant, illucque cum spolijs monasterij fuerant reuersi, & quod maioris fuerit probationis, eos adhuc in eodem Castello dixit habitare. Maximilianus autem bello cœtra Venetos, & alijs negocijs regni plurimum occupatus, causam Archiepiscopo Moguntino, tunc quidem absenti, amice terminandam commisit: in cuius audientia plura per biennium fuerunt aditata, sed nulla subsequuta inter partes concordia. Interea Comes montem Lymphurg, vbi cœnobium steterat, agros, prata, syluas, pascuas, & piscationes in circuiu Abbatiæ nihilominus occupabat, & eorum prouentus in annum ferme sextum cum suis utilitatibus profuturos detinuit vsq; ad mortem ipsius abbatis. Quo tandem mortuo, eius successor super spolio concordiam iniuit cum Comite, sub cuius conditionibus nulla fuit de incendio mentio facta, sed in arbitrio abbatis relinquebatur, si velit contra eum iure procedere.

Causa committitur Archiepiscopo Moguntino.

Macharius abbas ecclesiam parochialem in Wachenheim in monasterium erigit.

Mansiones œstruit necessarias.

Concordia fit Colonia inter Principes.

Ioannes Trithemius honoratur à rege Romanorum.

Anno prenotato conuentu principum in Colonia durante, Macharius abbas exiuit Colonia, & vocatum ad se Nicolaum de Reinig Priorem suum, omnem curam & dispositionem monasterij huius illi commisit, dispositisque vt potuit rebus, per Thuringos Marchiam intrauit, & veniens ad Berlin oppidum, in quo Marchionis est residentia, cum gaudio magno & honore ab eo susceptus est, & in omnibus iuxta principalem munificentiam copiose prouisus. Mansit autem cum eodem Principe in Marchia mensibus ix. va-

Eodem anno supradictus Abbas Macharius, locum cupiens inuenire securum, in quo Domino Deo cum suis monachis seruiret quietus, ecclesiam in oppido Wachenheim Parochialem commutatione legitima prius interposita, de manu Prapostiti & cœuentus Præmonstratensium in Luthera suscepit, episcopo Spirensi simul & principe Palatino, cuius est oppidum, consentientibus. Commutatione facta, & monumentis literarum necessarijs hinc inde datis & acceptis, locum mansionis suæ ibidem abbas memoratus statuit, & monasterium facere de præfata Parochiali ecclesia decreuit, in quo cum suis monachis manere cogitauit. Multis enim respectibus & considerationibus motum fuisse constat, ne monasterium in monte restitueret exultum, quibus duas nouimus existisse præcipuas: Alteram quod locus in patulo non erat munitus, verebaturque in posterum idem posse contingere, quod nunc dolebat præsumptum: Alteram quod penuriam in monte magna aquarum pateretur. Eligebat igitur locum in oppido memorato ad construendum monasterium, vbi & aquarum esset copia, & muri facile prohiberent incursum hominum impiorum. Construxit itaque in curia Parochiali mansiones quasdam necessarias, in quibus cum paucis monachis mansitabat, reliquos ad diuersa ordinis nostri cœnobija propter inopiam magnam destinauit. Cunctis autem postea diebus, quibus idem Abbas Macharius vixit, inter ipsum & supradictum Comitem contentiones fuerunt ac lites propter causas præscriptas.

Item in memorato conuentu Principum, anno Trithemij Abbatis nostri præscripto, Maximilianus Rex x x x. die mensis Iulij pacem & concordiam inter dissidentes Principes reformauit, quam sub pœnis Imperialibus mandauit ab omnibus custodiri. In eodem conuentu Principum Maximilianus Rex x x x. die mensis Iulij vocauit ad se Iohannem Trithemium Abbatem, cum Domino Marchione (sicut diximus) existentem, cuius famam multorum relatione (vt asseruit) sapius audierat, & de varijs quæstionibus scripturarum longam cum eo habuit disputationem, vnde non parum eo loquente Rex exhilaratus est, priuilegium illi Capellæ Imperialis cum

cum certis libertatibus contulit, ac muneribus honoratum magnificis à se cum benevolentia dimisit.

Eodem quoque anno, posteaquam Trithemius Abbas noster de Colonia reuersus fuisset ad Spiram, venit ad eum Doctor quidam Medicina nomine Narcissus, ex regno Gallorum, cum literis cuiusdam episcopi Cohursensis *, qui Trithemium propositis magnis donationibus ad se vocauit in Gallia, pecunijs pro viatico multis & sufficientibus in promptu preparatis. Fama namque illius impulsus Præsul memoratus, cupiebat cum vel perpetuo vel ad tempus secum habere in Gallijs, & multa propterea pollicebatur. Sed Abbas Trithemius, qui se vestigia Marchionis Ioachim ad Vrsulum promiserat subsequaturum, & viaticum l. florenorum ab eodem iam susceperat, fidem seruare promissam omnino cupiens, Galliam cum misso Doctore intrare nequaquam poterat. Per litteras ergo Præsuli ad quædam interrogata respondens, Doctorem remisit ad Gallos, & quod ea vice nullatenus posset venire, cum eo declarauit.

Anno etiam prænotato, v. die mensis Septembris obiit Reymundus Pæbyter Cardinalis sanctæ Mariæ nouæ, Gurcensis episcopus, Viterbij sepultus, qui per triennium continuè sedis Apostolicæ fuit Legatus de latere per vniuersam nationem Germanicam; vir moribus & vita sanctissimus, & omni integritate conspicuus, magnus Trithemij Abbatis nostri amicus & fautor singularis, iusticiæ cultor magnus, & honorum simul ac diuitiarum mundi contemptor omnium constantissimus, cui similem non habebat ætas nostra.

Eodem anno, x. die mensis Octobris Iohannes Trithemius Abbas noster in Marchia cum supradicto Principe Ioachim existens, misit ad nos fratrem Theodericum de Els monachum, Capellanum eo tempore suum cum literis ad Priorem & conuentum, quibus significauit se ante festum Dominicæ resurrectionis huc non esse reuersurum. Marchio etenim Princeps memoratus eius in solitione, moribus simul & scriptis plurimum delectatus, rogabat vt diutius secum manere consentiret, qui vsque post Pascha consensit.

Anno etiam prænotato Maximilianus Romanorum rex semper Augustus expeditionem mouit in Vngariam, qui pace interposita statim ad sua reuersus est.

Anno Trithemij abbatis nostri xxxiii. hyems fuit dura & satis admodum proluxa.

Eodem anno memoratus Princeps Ioachim Marchio Brandenburgensis nouum Vniuersale gymnasium in oppido suo Franckenfurt eis Oderam instituit, quod xxvi. die mensis Aprilis, qua fuit Dominicæ secunda post festum Dominicæ resurrectionis, cum magna solennitate introduxit, Iohanne præsentè Abbate: cuius primus Rector Vniuersitatis & lector Theologiæ facultatis ordinatus est Conradus ex Buchen Francus Orientalis, Doctor Lipsensis, de Wimpfen nuncupatus.

His temporibus quo Iohannes Trithemius Abbas noster morabatur in Marchia, cenobium nostrum, cum propter eius diurnam absentiam, tum propter damna recentia, quæ vltimo susceperat in bello, satis in vtroque statu afflictabatur, & nemo fuit qui præstaret auxilium. Sed & quidam ex fratribus per suas incautas locutiones & stultas cauillationes, quæ omnes ipsi Trithemio fuerunt denunciatae per nuncium intercurrentem, animum eius nimium exulcerantes, ipsum à nobis tandem penitus alienarunt.

Anno prænotato, xvi. die mensis Maij Iohannes Trithemius Abbas noster donis & muneribus à Marchione Ioachim sapientissimo honoratus, impetrataque ab eundi licentia, cum honesta comitiua exiit Vrsulum, & iter ad Rheni partes instituit, & 11. die mensis Junij ad urbem Spirensem peruenit. Præmiserat autem ex Franckenfurt fratrem Theodericum Capellanum suum ad Sponheim, quatenus & statum monasterij rerum diligenter inquireret, & si quieuisset commotio æmulorum inuestigaret, Prioremque suum ad Heydelbergam euocaret: quia noluit Abbas redire ad monasterium, nisi prius animos erga se intelligeret fratrum. Mansit ergo cum Abbate Limpurgensi vsque ad finem mensis Septembris apud Budoras *, & reitacitus præsolabatur euentum. Verum posteaquam animos quorundam fratrum erga se intellexit minus in ardore charitatis esse fuceros, & animum Ducis Iohannis de Siemern, Principis alioquin valde pij, quorundam æmulorum incuriosa delatione aliquantulum (vt sibi dicebatur) commotum, tutius omnino iudicabat Abbatiam hanc suam Sponheimensem cum pace ac bona voluntate deserere, quam se in medium turbationis collocare.

Trithemius in Galliam vocatur. * Gabris Cadineum. Quare non vult in Galliam.

Reymundus Cardinalis mortuus.

Iohannes Trithemius nuncium mittit ad nos.

Expeditio Maximilianus in Vngariam.

Hyems dura. Prius sitas Franckenfurti, & Oderam instituitur.

Monasterij nostrum nimis afflictatur.

Iohannes Trithemius ad Rhenum reuertitur.

Trithemius in viâ apud Budoras, & Heydelberg.

Trithemij

Operum
Historiarum

Capitulum
annale ce-
lebratur
Moguntia.
Capitulum
duos abba-
tes mittit
ad Trithemium.

Interea contigit annale Capitulum ordinis nostri apud Moguntiam in fine mensis Augusti secundum consuetudinem celebrari; cuius Praesidentes miserunt Heydelsbergam duos Praelatos ad Iohannem Trithemium Abbatem nostrum, Conradum scilicet sancti Stephani Herbipolensem, & Iohannem Scutterenensem, qui nomine totius Capituli, id est, omnium Abbatum tunc apud Moguntiam in magno numero praesentium, illum rogarent; quatenus huc ad monasterium Sponheimense reuertetur, promittentes se duros operam, quo impedimenta omnia tollerentur e medio. Ordinauerant & alios duos auctoritate Capituli, Thomam in Selgenstat & Iohannem in Ringauia, monasteriorum Abbates, qui Ducem Iohannem, qui morabatur in Siemern, accederent, & eius animum, si contra illum in aliquo esset offensus, vice & nomine ordinis & Patrum omnium ad gratiam illi reuocarent. Quibus auditis Iohannes

Responsum
Trithemij
ad sibi pro-
posita.

Trithemius tale fertur dedisse responsum: *Ex eo tempore quo monachus esse cepi, semper & voluntarius fui, & animo promptus Patrum meorum in omnibus obedire mandatis, & temere nunquam ab eorum institutis declinaui; solum hac vice mandatis corum nulla possessione praebere consensum, ut ad Sponheim reuertar denuo mansurus, propterea quod me pacem cum eis habiturum deinceps minime confido. Manifestum est enim, quam male quidam ex eis contra me machinati sint, qui malicia vel simplicitate ignorantia, non iudico, sed committo omnipotenti Dei iudicio plures mihi amulos suscitauerunt: unde si reuertar ad monasterium, nec ego fidem illis habere potero, nec eorum animos mihi credituros perfecte scio. Melius est ergo ut separeremur ab iniuicem, quam*

Regimini
cedere fla-
mit.

ut in dissensione perpetua viuamus: semper enim salus animarum commodo est praeponeuda corporum: & pastor qui oues sibi commissas meliores se non facere posse considerat, & sibi & illis salubriter consulti, si officium resignat. Annus hodie tertius atque viceimus plene exactus est, quo Sponheimensis abbas indignus fuit ordinatus, in camino paupertatis nimia semper decoctus, in miseria & labore continuus, & (quod plus omnibus me grauare consuevit) auxilio fratrum meorum in tot curis necessario nunquam

Aliam cau-
sam cedendi
expressit
coram ab-
batibus.

releuatus. Causarum quoque ad cedendum me mouentium non ultima fuit, quod vnus ex monachis meis haud infimus, quem semper ut filium intimum sinceriter dilexi, & sicut pupillam oculi mei proprii contra quoscumque molestatores ubique defensusui, omnium beneficiorum immemor, nuper ad Moguntiam constitutus, consilio & auxilio cuiusdam alterius boni fratris literas in me contumeliosas & iniurias plenas nomine totius Conuentus adidit, cum mihi constet manifeste, quod nullam a conuentu desuper habuerit commisionem vel consensum. Si hoc fecit, aut facere potuit, homo pacis meae, in quo sperabam, qui mecum ambulabat ante pauperculum gregem in pascuis Domini, quid facturi sunt infirmiores, quos tanti beneficii minime cumulauit: si dextera mea, mei oblita, tam temere me abnegare potuit, manus quid facient aliene.

Trithemius
amator qui
eius & pa-
cia.

si amicus, imo amicusissimus meus, talia contra me praesumpsit, inimicus quid faciet. Denique ad adam & illud, quod ego, ut verum fatear, homo natus ad studium scripturarum magis, quam ad curas nimias sine continuas negotiorum secularium quiete magis desidero quam inutiles labores. Venit ergo nunc tempus, quod semper optaui, data est mihi non merenti occasio cedendi: quam non secus duxi suscipere, quam si omnipotens Deus manifesta me pietate a tanti calamitatis decreuerit liberare ad nominis sui honorem. Cedam

Manu ab-
batum de-
ferere qua
ad eam re-
dare.

ergo libens, & diuinae me prouidentiae committam, ne, si cum ingratis diutius manere consenserem, & corporis periculum & animae incurram detrimentum. Veruntamen priusquam id faciam, necesse fuerit, ut mihi locum future mansionis prouideam. Dominus Deus, qui non spernit preces pauperum, sed auxilium postulantibus mittit in tempore opportuno, ipse mihi locum prouidebit (non dubito) in quo & liberius & quietius et possim obsequi, & salutem propriam in silentio operari. His dictis, si-

Multa mo-
uebatur
causis ad
cedendum.

luit & cum propter causas praenotatas, tum propter quasdam alias coram missis abbatibus expositas, cepta perfans in sententia, redire huc ad monasterium non consensit. Quod factum eius vtrum diuinae placuerit maiestati, vel displicuerit, nos scire haud possumus. Hoc vnum non putamus silentio transeundum, quod scimus, quoniam si cum pace mansisset nobiscum, aut redire consensisset, breui tempore sua industria nos ab omni inopia liberasset. Cumque missi Abbates illi persuadere non possent, ut ad monasterium reuerti consentiret, remandarunt per alios nuncios & literas, ordinatis duobus non esse opus, ut Ducem propter Trithemium accederent, cum nollet redire ad monasterium suum propter causas praenotatas, & etiam propterea quod nonnullos ex

Trithemius
multis Pri-
cipibus &
notus &
charus.
Rex Roma-
norum li-
benter pro-
uideret Tri-
themio.

fratribus manifeste nouerat anhelare ad Abbatiam, qui ut consequerentur optatum, causam Trithemij apud officiales Dominorum studiose malam fecerunt intantum, quod cessionem illius nonnulli eorum aperte videbantur optare, existimantes Trithemium extra Sponheim non posse viuere, qui multis & notus & charus erat Principibus, apud quos (si voluisset) optimam viuendi conditionem omni tempore inuenisset. Rex enim Romanorum Maximilianus per se & per Matthaeum Gorcensem episcopum illum pluries sollicitauit, cupiens eum habere se, si, vel in aliqua urbium suarum, ad scribendum historias, & reliqua id genus: a quo annuo stipendio magnifice adhuc prouideretur, si munus

oblatum vellet suscipere. Philippus comes Palatinus ac Bavarix dux inclutus, Princepsq; Elector imperij, prouidurū in cunctis necessarijs, quoad viuerēt ambo vel alter, amplissime Trithemio Abbati pollicebatur. Ioachim etiā Brandenburgensis Marchio, Elector imperij (de quo supra diximus) tanto vsq; in præsente diem Trithemiu desiderio amplectitur, vt nihil magis quā habere illū secum videatur: testantur hoc nuncij & epistolæ manu illius scriptæ & plures & frequentes, tam ad episcopū Herbipolensem pro beneuolentia & consensu, q̄ ad ipsum Trithemiu vt venire cōsentiat, pro bona voluntate rogantes. Hoc ipse principis in summa continet precatio, vt quia manere cum eo extra monasteriū perpetuo Trithemius nō consentiret, ad tempus paruū sibi adesse nō recuset. Vera sunt hæc, & nō solū literis memorati principis creberrimis comprobata, sed etiā donis & munerib. per magnificis sæpius demonstrata. Multis enim & magnificis munerib. ipse Marchio honorauit Trithemiu, & crebris illū beneficijs vsq; in hodiernū diē non cessat cumulare. Ex eo namque tempore quo recessit à nobis, ad minus in valore quingentorū anreorū ipsum ab illo constat honoratū: nec fuit interea annus, quorū nunc sex transierunt, in quo sæpeditus Princeps Trithemiu non honorauit, vel scypho aureo siue argenteo, vel aliquo munere alio. Insuper & suis expensis illi pisces saltatos, lucios, & alios, cum vasis pluribus transmisit ad Herbipolim. Archiepiscopus deniq; Coloniensiu Hermannus operā Trithemio in omni necessitate promisit affuturā, quē & pecunijs & argenteis scyphis pluries cumulauit. Abbas etiā Fuldensis, audiens Trithemiu discessisse à nobis, nec velle redire, per Hartmannum Comitē de Kirchburg eū sollicitari fecit, quatenus declinaret ad Fuldā, promittens ei Praposturā vnā in restantibus vitæ sustentationē. Simili munificentia pleriq; alij potētes in seculo ac diuites Trithemiu prosequuti sunt, qui illū habere secū ac prouidere abundantissime promiserunt: nec hodie quidē desunt, nec deerunt in futurum, qui illū cum honore susceperent, & honesta conditione prouiderent, si ad eos declinare consentiret. Verum Iohānes ipse Trithemius in obseruantia monasticæ disciplinæ à principio in præsenti monasterio Sponheimensi, cum esset annorum ferme triū & viginti, susceptus & laudabiliter institutus, in curijs Principū conuersari sanum sibi nō duxit nec integrū, neq; extra vnionē sanctam obseruantia fecedere honestū. Propterea omnipotēs Deus misertus illius desolationē, & nolens afflictū deserere in finē, super eum clementer aspexit, & locū studijs & conuersationi eius conuenientē in obseruatia prouidit. Conradus namq; Abbas memoratus S. Stephani Herbipolensis (quē à capitulo Heidelbergā diximus cum alio missum ad Trithemiu) postq̄ audiuit causas & plures & rationabiles, quibus mouebatur ad cedendū, quoniā amicus erat eius, hand mediocriter illi compassus est: vnde & pollicebatur operā se daturū, vt abbatia S. Iacobi Herbipolensem quā bona pace & puro introitu, electus canonice assequeretur. Fuit eo tempore abbas memorati cœnobij Cilianus quidā de Oxenfurt, qui abbatia ipsam propter certas causas statuit resignare. Qui eū audiuisset possibile, q̄ Trithemius in eius locū succederet, gauisus est valde, dicēs. *Nulli in mundo libentius quā tanto viro cessurū.* rogauitq; vt res optatū quātocitius fortiretur effectū, ne quod interueniret obstaculū. Conradus itaq; diui Stephani abbas negotiū detulit ad reuerendiss. Herbipolensem Pontificē, Francorumq; orientaliū ducem magnificū Laurentiū, asserens Trithemiu posse induci, vt Sponheimensem abbatia dimitteret, & eā quæ S. Iacobi est assumeret, si tamē suæ paternitati hoc ipsum placeret. Reuerendissim⁹ Præsul, qui multa prius de abbate Trithemio laudū præconia audierat, ipsumq; pridē Heidelbergā in mensa principis Palatini viderat, & dignanter fuerat allocut⁹, ac dudū libenter promouisset ad abbatia in Schvartzau, si vocatus bina vice occurrisset post obitū Michaelis & similiter Pauli abbatum, respōdit, *sibi nō solū placere, sed maxime optare, vt Trithemiu in sua diocesi possit habere abbatē.* Volūrate igitur pontificis audita, nuncius ad Heidelbergā quātocitius mittitur, ad Herbipolim Trithemius vocatur, vt qui manentib. in Sponheim displacuit, translatus Herbipolim ab inutilib. deinceps mundi curis atq; sollicitudinibus, Domino soli & sibi vacando quiesceret. Diuina etenim ordinatione factū credimus, vt locū studijs sanctis inueniret aptissimū, qui cunctis mundi honorib. semper prætulit scientiā scripturarū. Vocatus igitur per nuncium & literas ad Herbipolim (vt præmittitur) Iohannes Trithemius causam serenissimo principi domino Philippo comiti Palatino secreto proposuit, & de illius consensu quo vocabatur ascendit. Tertia itaq; die mensis Octobris venit ad Herbipolim, & post resignatio nē Cilianii abbatib. voluntariā. xii. die mensis præscripti, qui fuit ii. feria post festū S. Dionysij martyris, eō promissione fratrū in dominū episcopū & duos abbates facta, in abbatē sæpediti monasterij electus constituitur, & quarta die eiusdē mensis post decimā ab eodē reuerendissimo Præfule confirmatur, atque in possessionem abbatia S. Iacobi realem altera mox die, qui festo S. Burcardi fuit solennis, introducitur.

Comes Palatinus similiter Marchio Brandenburgensis libentissimus.

Muneribus datur à Marchione Brandeburgensi Trithemio magnificis.

Archiepiscopus Coloniensis omnem operā Trithemio promissit. Abbas Fuldensis similiter. Trithemius ab obseruatia non recessit.

Deus locum illi prouidit maiorem.

Cilianus abbas S. Iacobi Herbipolensis libenter cedidit Trithemio.

Trithemius vocatur Herbipolim.

Fuit abbas S. Iacobi ibid.

10
20
30
40
50

stri apud Moguntiam in finenti
us Praefidentes miserum Heydel
m Scutterenensem, qui nomine
d Moguntiam in magno numero
sterium Sponheimense reuere
enta omnia tollerentur è motio
omam in Selgenstat & Iohannem
hannem, qui morabatur in Sie
aliquo esset offensus, vice de no
ocarent. Quibus auditis labor
tempore quo monachis esse est, su
in omnibus obedire mandatis, et
vice mandatis eorum nullo pssim
suarum, propterea quod ne parum
quam male quibus exerceat conu
e iudico, sed committo omnipotenti
monasterium, nec ego scilicet sibi labor
it ergo vt separemur ab inuicem, quan
m commodo est prapostura conuener
siderat, & sibi & illi stabilius ar
ne exaltus est, quo Sponheimensi abba
ocelus, in miseria & labore trinitate
corum in tot curis necessarijs occup
ima fuit, quod vnus ex monachis
sicut pupillam oculi mei propius ita
immemor, nuper ad Moguntiam
me, contumelios & iniuria placu
am à conuentu assequer habere in
ne, in quo sperabā, qui mecum
ent infirmiores, quos tātū benefici
are potuit, manus quid faceret abba
micus quid faceret. Deniq; addidit
m magis, quā ad curas vniuersi
les labores. Venit ergo nouo tempore
m secus duci suscipere, quare vnus
liberare ad nomen sui habere. Cui
tis diuitius manere conseruare, et
nen priusquam id faciam, necesse
eus, qui non spernit preces pauperū
sibi locum prouidebit (vni datur)
m in silentio operari. His dicitis
ualdam alias coram nuncijs abba
ad monasterium non contine
displacuerit, nos scire herbipol
m, quod scimus, quoniam in
a tempore sua indultu non ob
adere non possent, vt ad motu
ncios & literas, ordinatis dō
ccederent, cum nollet redire ad
propterea quod nonnullorū
qui vt consequerentur optam
ose malam fecerunt intram
tur optare; existimantes Trib
notus & charus erat Principibus
ni tempore inuenisset. Rex vni
rcensem episcopum illum pluries
m suarum, ad scribendum libe
e adhuc prouideretur, si autem

Trithemius

Opera
Historia

*Principium
monasterij
S. Iacobi
Herbipolen-
sis.*

Est autem monasterium S. Iacobi apostoli maioris prenotati, ordinis nostri, ab Embrichone Praefule sanctissimo in suburbano Wirzburgensis civitatis olim constructum atque dotatum circa Bernhelmi abbatis nostri primi xvi. in quo Scotica nationis monachi ab initio habitare consueverunt, qui multis annis secundum regulam sanctissimi patris nostri Benedicti laudabiliter vixerunt, sed paulatim cum tempore tandem a primivae institutionis fervore deficientes, monasterium ipsum postremo in ultimam paupertatem deduxerunt, ipsique omnino defecerunt. Nam anno Domini mccccxvii. Philippus Abbas ex Scotis ultimus obiit, & nullum in coenobio monachum reliquit. Quo mortuo reverendissimus dominus Antistes Wirzburgensis Laurentius ex commissione apostolica locum vacantem cum autoritate simul ordinaria reformare in vitroque statum laudabiliter instituit, pro cuius instauratione monachos bonae reformationis de monasterio S. Stephani ibidem introduxit, quibus necessaria vitae contulit, & omnia pene debita per Scotos contracta ad integrum persolvit: Ecclesiam vetustate obfuscata quasi novam atque pulcherrimam reddidit, ornamenta, calices, & libros ad bibliothecam plures dedit, & quasi omnino plus quam primus fundator coenobium magnifice restaurans, vinea, census annuos, promptasque pecunias non paucas, & alia multa largiter dedit. Denique & usque in praesentem diem, non cessans a bono quod coepit opere, plura Trithemio ipsi & monasterio tribuit, & maiora se facturum indubie promittit, census notabiles conferens annuos & pecunias in non parva quantitate & numero ad coemendos suos.

*Trithemius
abbatis S.
Iacobi susci-
pit.*

Anno itaque Dominicae natiuitatis m dvi. Indictione Romanorum ix. die mensis Octobris xv. Iohannes Trithemius electus & confirmatus Abbas S. Iacobi Herbipolensis realem possessionem accepit in praesentia Conradi abbatis S. Stephani, Magistri Petri Sigilliferi, Casparis Fiscalis, domini Laurentij episcopi, Notarii quoque Magistri Martini Mosij, testiumque, & aliorum hominum nobilium plurimorum. Acta sunt haec anno aetatis suae xlv. necdum completo, assumpta vero Abbatis suae huius monasterij in Sponheim anno xxiii. mense ii. die xviii. completis, & exactis in tribulatione & laboribus multis.

*Anno aetatis
suae 21.
& abbatis
nostra 23.*

Dum haec agerentur circa Iohannem Trithemium Abbatem apud Herbipolim, nos eramus hic in monasterio quotidie expectantes cum reuertetur ad nos, spem & consolationem habentes, quod Abbates ad eum missi a capitulo annali de Moguntia suis illum exhortationibus inducerent ad reuertendum. Sed fecellit nos confidentia nostra, quoniam Abbatiam sancti Iacobi memoratam nobis ignorantibus assumpsit, & illam postea resignavit.

*Trithemius
missis literis
abbatis suam
resignat.*

Anno igitur prenotato die mensis Novembris xiv. venerunt ad nos in Sponheim missae literae ipsius domini Iohannis Trithemij Abbatis, quibus intimavit se Abbatiam saepe dictam Herbipolensem accepisse, & nostram resignasse, monens nos & exhortans, ut in locum sui quem vellemus Abbatem secundum regulam eligeremus. Vacavit ergo Abbatia nostra Sponheim post eius resignationem quasi mensibus duobus, propterea quod & tarde peruenit ad nos resignationis Trithemij cognitio, & nos ad novi Abbatis institutionem minus experti, multorum consilia necessario quaerentes, etiam Visitorum nostrorum (quos adesse oportuit) diutius praestolabamur aduentum. Verum posteaquam nobis translatio Abbatis Trithemij ad Herbipolim relatione fratris sui M. Iacobi Trithemij, & Iohannis Damij, monachi nostri monasterij, pronunciat in Novo Castro monialium coenobio, prope Heydelbergam confessoris atque praepositi, qui cum eo vocati accederant, indicata esset, supra modum mirabamur omnes, utpote qui non putabamus quod res talem esset habitura exitum, nosque tam subito desereret, qui tanto tempore nobis Praelatus fuerat & Abbas. Credidissent multi quod amore saltem Bibliothecae, quam in omni varietate scripturarum preciosam & locupletem comparauerat, manere nobiscum debuisset, non minus pulchritudine & commoditate novae domus abbatialis, quam impenensis construxerat magnis, retrahendus, quam intuitu amicorum & fama nominis ingentis. Sed haec omnia, & vana & per mortem nihilominus quandoque dimittenda, spontanea voluntate deseruit, & se omnipotentis Dei miserationi humiliter commisit, sciens diuinam promississe scripturam: *Iacta cogitatum tuum in Dominum, & ipse te enutriet*, qui est Iesus Christus Deus benedictus in secula, Amen.

** Neuen-
burg.*

*Mirantur
qui non in-
telligunt.*

Hic finis est Abbatis Iohannis Trithemii Abbatis in Sponheim, cui Prior Nicolaus de terra Lutzenburg successit.